

SEPTEM MIRACVLA DELPHINATVS.

AD

CHRISTINAM ALEXANDRAM SERENISSIMAM SVECORVM,

Gothorum & Vandalorum Reginam, vnicam Magni Gustaui Sobolem,

Naturæ superantis se se miraculum.

GRATIANOPOLI,

Apud PHILIPPVM CHARVYS, Bibliopolam & Typographum Regium. In foro Mali - Consilij.

M. DC. LVI.

TV DEA, quam propter se se transcendere visa est
Natura omniparens, fixásque refigere metas,
Quam stupet & totus terrarum suspicit orbis,
Quà licitum est, cognata tibi miracula fanci.

PRÆFATIO IN SILVAM I.

DE FONTE ARDENTI.

ELPHINATIVM locorum, quibus eſt aliquâ proprietate miraculum, meritò principatum obtinet fons ille celebratus in agro Vocontiorum ad radices Alpium Maritimarum, tertij lapidis à Gratianopoli diuerticulo, qui iugi flammarum exhalatione poſt hominum memoriam noctu quidem violentius, interdiu ſegnius inæſtuat, eâ liquoris & ignis, ſeu fidelitate ſeu peruicaciâ, vt neque liquorem ignis calefaciat, neque ignem liquor extinguat; tantum eò loci flammæ, tantùm aquæ de jure ſuo

deceſſiſſe videntur ; aquæ præſertim quas imperare cæteris elementis Plinius ſcitè dixit , quoniam terras deuorant, flammas necant, ſcandunt in ſublime, & cœlum quoque ſibi vindicant , ac nubium obtentu vitalem ſpiritum ſtrangulant. Quo mirari ſuccurrit fontem illum antiquis Authoribus incognitum præter S. Auguſtinum ita ſcribentem lib. 21. de Ciuitate Dei. cap. 7. *Hæc ipſe quædam cum multis, quædam cum omnibus noui, & alia plurima quæ huic libro inſerere longum fuit. De his autem quæ poſui non aſpecta, ſed lecta, præter de fonte illo, vbi faces extinguntur ardentes, & accenduntur extinctæ, & de pomis terræ Sodomorum forinſecus quaſi maturis, intrinſecus fumeis nec teſtes aliquos idoneos à quibus vtrum vera eſſent, audirem , potui reperire. Et illum quidem fontem non inueni, qui in Epiro ſe vidiſſe dicerent, ſed qui in Gallia ſimilem noſſent non longè à Gratianopoli ciuitate. De fructibus autem Sodomitarum arborum , non tantùm literæ fide dignæ indicant, verùm etiam tam multi ſe loquuntur expertos, vt hinc dubitare*

non possim. Ex recentioribus peculiares de eo libellos ediderunt Hieronymus Montuus vir ætate suâ magni nominis, Petrus Areodus & Ioannes Tardinus Medici:Quin etiam Cl.Robertus in Galliâ Christianâ Gratianopolitanos Episcopos enumerans ait S.Hilarium Præsulem Arelatẽsem de eodem fonte poëmation scripsisse, quod nusquam videre mihi cõtigit, imò verò nihil ejusmodi scriptum ab illo rectè putauerim. Obiter autem meminere cùm multi,tùm Martinus Hilacamilus in Europæ descriptione, quæ excusa est Argẽtorati anno 1511.Aymarus Falco Antonianæ Historiæ parte 2. c. 23. Cæcilius Frey in Admirandis Galliæ. Fortunius Licetus libro de Lucernis antiquorum reconditis. Andreas Baccius libro 4. de Thermis cap. 10. quo loco fontem ignitum cum Motæ calidis longo interuallo discretis planè confundit. Quanquam & ipsæ naturâ soli igneâ per occulta commercia aut bitumen inde mutuantur aut subministrant : Neque enim *ignis ipse ex se est*, ait Seneca Epist.

79. *sed in aliqua inferna valle conceptus exæstuat, & alibi pascitur, nec in ipsis aquis alimentum habet sed viam.* Quo fit vt mutato interdum ſpiraminis loco iuxta fontem intactum ignis erumpat, ſicut abhinc annos aliquot vſu venit. Siquidem tellus omnis, quemadmodum corpora noſtra, fiſtulis & meatibus diſtincta eſt, & tanquam venis internotata, ſiue quod omnino coire non poteſt quæ ſpecie quidem ſibimet intra ſeſe differat, ſiue quod gignit ipſa ſemper aliquid, aut interimit aut immutat, ſiue quia planè viuit ipſa atque à mundi anima vitam trahens ab eadem mundi anima intra extraque perluſtratur, vt principes in Philoſophia viri differunt. Sicubi verò in ſulphuris aut bituminis venas furentes venti inciderint, tum incendia ſuſcitantur, quoniam hiſce generibus terræ ignis concipiendi magna vis ineſt, & ipſi etiam venti vi ſua idoneam igni materiam incendunt. Et quidem vbicunque terrarum ſe flammarum globi attollunt, ibi ſulphur aut bitumen intra terræ viſ-

cera æſtuare certum eſt. Sed & bitumen ſolum in aquis flammigare, earúmque humore paſci, contra quam Senecæ viſum eſt, atque adeò pluuiis augeri naturalium rerum diligẽtiſſimis exploratum eſt; qua de re videndi præter alios Georgius Agricola lib. 1. de ortu & cauſis ſubterraneorum pag. 12. & lib. 2. ſub finem. Fallopius de aquis thermalibus cap. 5. pag. 205. Propterea ignium miſſilium in aquis ardentium compoſitioni neceſſe eſt aliquid ineſſe bituminis aut piſſaſphalti, aut eorum quæ ex bitumine conſtant. Aliquibus locis tum ſulphur tum bitumen reperiuntur quorum vicina eſt natura, cum vtrumque terræ pinguedo ſit. Et ſulphuris quidem indicium merus eſt odor, bitùminis cùm odor tum flammæ tenor. Nec mirum in tam anguſtis terminis duraſſe poſt homines natos huiuſmodi incendium, & vſque perduraturum; quandoquidem terra ſemper ſui ipſius fœcunda eſt, ſempérque ſemet ipſa parturiens igni materiam ſufficit quo alatur. Locum antiquitus

Vulcano ſacrum coniicere licet ex lapide veteri quem ruſticus non ita pridem in eo ſitu agrum ſuum repaſtinans offendit. Is eſt ejuſmodi.

L. MATERNVS OPTATVS
VVLCANO AVG. SACRVM.

Sed & incolæ perſuaſum habent, tartari ſpiramentum eſſe, inibique ſontes animas aut expiari, aut in æuum torqueri. Quod etiam de Ætna Siculi credant, vnde anniuerſariæ illæ demortuorum inferiæ, quæ poſtridiè Kalendas Nouembres celebrantur Odilone authore initium habuerunt, de Veſuuio item Campani, de Hegla Hiberni. Enimverò per vulgi animos opinio peruaſit loca omnia flammas eructantia erebi crateres eſſe, vti Philippus Cluuerius Germaniæ antiquæ lib. 1. cap. 3. obſeruauit. Cæterum huic fonti germaniſſimum deſcribit eleganter Achilles Tatius lib. 2. de amoribus Clitophontis & Leucippes in hunc modum, Μὴ μὲν τοι ταυμαζε τὴν τοῦ πυρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ὕδατος φυσιν. ἐἸεασάμην ἐγὼ τοιαῦτα μυστήρια. τὸ γοῦν τῆς Σικελῆς κα-

κεϱασμένον ἔχει πῦρ καὶ φλόγα μὲν ὄψει κάτωπιν ἀπ' ἀυτῦ ἀλλομένην ἄνωπιν. θίγοντι δὲ σοι τὸ ὕδατος (ψυχρὸν φανήσεται ὥσπερ χιὼν. οὐ μὴν τὸ πῦρ σβέννυται ὑπὸ τοῦ ὕδατος οὐδὲ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ πυρὸς καταφλέγεται; καταϭβέννυ) ἀλλ' ὕδατός εἰσιν ἐν τῇ κρήνῃ καὶ πυρὸς σπονδαί. *Verum ne ſolam ignis naturam admiratione dignam arbitrare, ſunt enim ſua etiam ipſius aquæ miracula, egóque arcana hujuſmodi vidi. Fons in Sicilia reperitur permixtum aquæ ignem continens: in quo ſalientem ab imo ad ſummum flammam conſpicias, aquam verò ſi tangas, niuis inſtar, frigidam inuenias: neque tamen ignem aqua extinguit, neque aquam ignis calefacit: ſed alteri cum altera pactæ illic induciæ ſunt.* Cujus quidem fontis nullam mentionem habitam ab eodem Cluuerio qui tam diligenter & accuratè Siciliam antiquam deſcripſit, eſt profectò cur mirer. Illum autem de quo nobis ſermo eſt inſtitutus in Vocontiis eſſe diximus Galliæ Narbonenſis populis, de quibus admodum perplexè ne dicam inſcitè plerique diſſerunt. Sic enim vir alioqui doctus Notis in Pomponium Melam. *De Vocontiis Populis & Vaſione diu mecum cogitaui, vbi eſſet iſte populus vnà cum oppidis*

Vasione & Luco Augusti. Res est obscura & à nostris Geographis incertitudine quadam tradita. Prodiderunt veteres Geographi hanc regionem Vocontiorum esse in Galliâ Narbonensi: vbi verò non dicunt. Vasionem & Lucum oppida recensent in Vocontiis agris, sed neque horum vestigia licet spectare. Ego semper in hoc dubio existimaui Vocontios esse juxta montem quemdam Vtsolium nomine in imâ parte Alpium. De Vasione & Luco Augusti tantùm legi nomina, alia verò minimè. Hæc ille,qui si Comitatum Venascinum lustrasset , animi tantopere non pependisset. Αυτοψία nimirum in Geographo requiritur. Vidisset Vasionis vrbis ingentis colli superpositæ reliquias aut potius ruinas, qualis ab ipso Mela designatur, cum illam recenset inter opulentissimas vrbium quas tum haberet Gallia Narbonensis. Pingonius Vocontios *Bellisortem Comitatum* esse contendit ; Pinetus *la Val de Viso* ; Ortelius more suo nihil definit. Cum tamen certissimum sit non alios esse Vocontios quàm qui partem Delphinatus & Venascini

Venaſcini Comitatus incolunt. Præterea Fuluius eoſdem eſſe putat qui Vocates Aquitaniæ; Dij boni quid habebat in animo cum hæc ſcriberet. Neque minus oſcitanter Simlerus addubitat, num Vocontii, Siconii & Vcenni ſint iidem. Vocontiorum fines latè patebant, quorum capita fuiſſe Vaſionem & Lucum Auguſti, oppida verò ignobilia nouemdecim Plinius author eſt. Et Vaſio quidem nunc *Vezon* dicitur in Comitatu Venaſcino Pontificiæ ditionis, Epiſcopi ſedes; vnde Concilia Vaſenſia denominata eſſe multis viſum eſt, ſed ea potius Vaſate quàm Vaſione habita Binius obſeruauit, & eo prior Baronius, qui cum aliter ſenſiſſet, à ſententia diſcedere non dubitauit. Vaſſedonem quoque dictam, ex hac inſcriptione patet quæ Vaſione in ara quadam Virginis Deiparæ viſitur.

MATRIBVS AD CVLTVS
VASSEDON. S. F. V. S. L. M.

Hoc eſt vt ego quidem exiſtimo. *Matribus ad cultus Vaſſedone ſimul faciendos*

voto soluto liberùm munere. Nimirum Vasionis appellationem in Vassedonem degenerasse verisimile est. At *Luci* nomen obscurum, & iam inde à Fabij Valentis exercitu deformatum vt est apud Tacitum; deinde totum ferè condidit vna palus vastáque voragine mersit. Hodie *Luc* altero à Dia lapide. Fuit enim & *Dia* siue *Dea* Vocontiorum oppidum, cujus Stephanus & Author Itinerarij meminerunt. Eadémque Arelate in veteri lapide Colonia Dea Augusta Vocontiorum nominatur. Fuit & *Mons Seleucus* Vocontiorum oppidum, cujus mẽtio est apud Itinerarij scriptorem, dictum Socrati in Tripartita historia *Miltoseleucus*, Sozomeno *Montioseleucus*, mendosè pro *Mons Seleucus.* Locus Magnentiana clade nobilis, nunc *Monsaleon* nullius ferè nominis vicus. Eorumdem etiam pagus erat *Vertacomacori* ex quo Nouariam ortam prodit Plinius lib. 3. cap. 17. hodie *Vercors* vt mea fert conjectura. Quin etiam Gratianopolim nostram, olim *Cularonem* siue *Cularonam* ad Isa-

ram, Vocontiorum oppidum fuiſſe non dubito : Certè non erat Allobrogum, quidquid nonnullis videatur. Tota ſiquidem Gratianopolis trans Iſaram ſita eſt, præter vicos Perrerianum & San-Laurentianum, qui nunquam fuerunt veteris Cûlaronis vt ex antiquorum murorum veſtigiis apparet. Nam & vicus Chenoſius ante ducentos annos duntaxat conditus eſt. Vnde conſtat eam non eſſe in Allobrogibus, quos Iſara & Rhodano claudi certum eſt. Quamobrem diſſentio à Paulo Manutio Notis in Ciceronem, & Iacobo Sirmundo Notis ad Sidonium, qui pro *Ciuarone ex finibus Allobrogum*, quod in epiſtolâ Planci ad Ciceronem, quæ eſt 23. lib. 10. Epiſtolarum ad Atticum vulgò legirur, reſtituendum contendunt *Cularone.* Ciuaro enim vrbs erat Allobrogum non longè ab Iſarâ, quam Cenalis & Caſtilionius eam eſſe putant, quæ *Chambery* nunc appellatur, vrbs Sapaudiæ primaria. Simlerus *Solame en Foſsigny.* Ego *Ciuron* Sapaudiæ caſtellum, vbi veteris oppidi

rudera non pauca extant. Cularonis autem mentio cum in antiquo lapide Gratianopoli effoſſo quem ſic expreſſi. *D. M. P. Primitiuus. Auguſtorum libto. ſtat. Cularon. & Quartinia. mit. conjux. pro ſe & hered. ſuis donum dant.* Tum in præclaris illis duobus inſcriptionibus, quæ ante Gratianopolim amplificatam & dirutas portas Romanam & Viennenſem, quæ patrum noſtrorum memoria legebantur; vna ſcilicet ad portam Epiſcopij quæ Romana erat in hæc verba, quorum fragmenta hodiéque luxata ſuperſunt.

DD. NN. IMPP. CÆS. GAIVS AVREL. VALERIVS. DIOCLETIANVS. PP. INVICTVS. AVGVSTVS. ET. IMP. CÆSAR. MARCVS. AVRELIVS. VALERIVS. MAXIMIANVS. PIVS, FELIX. INVICTVS AVG. MVRIS. CVLARONENSIBVS. CVM. INTERIORIBVS ÆDIFICIIS. PROVIDENTIA. SVA. INSTITVTIS. ADQVE PERFECTIS PORTAM. ROMANAM. IOVIAM VOCARI. IVSSERVNT.

Altera in porta Viennensi hunc in modum.

DD. IMPP. CÆSAR. GAIVS AVREL. VALERIVS. DIOCLETIANVS. PP. INVICTVS. AVG. ET IMP. CÆS. MARCVS. AVREL. VALELIVS. MAXIMIANVS. PIVS. FELIX. INVICTVS. AVG. MVRIS. CVLARON. CVM INTERIORIBVS ÆDIFICIIS. PROVIDENTIA SVA INSTITVTIS. ADQVE PERFECTIS PORTAM. VIENNENSEM. HERCVLEAM. VOCARI IVSSERVNT.

Quibus epigrammatis caue putes cum Iacobo Guthcrio lib. 3. de jure Pontificio cap. 10. deorum nomina portis Cularonensibus indita; verum Diocletiani & Maximiani quorum hic Herculius appellari voluit, ille Iouius. Hinc adulatio illa Mamertini Romam alloquentis in Panegyrico. *Vtere quæso tuorum Principum vtroque cognomine, cum non cogaris eligere: Licet nunc simul Herculia dicaris & Iouia.* Et illa Eumenij. *Et sanè præter vsum curámque Reipublicæ, etiam*

illa Iouis & Herculis cognata majestas in Ionio Herculióque Principibus totius mundi, cœlestium rerum similitudinem requirebat. At neque Gratianopolis neque ipsius Gratiani Imperatoris nomen vsquam mihi repertum, si lapidem vnum excéperim ex pago Moerentio tertio lapide à Gratianopoli, cujus exemplum sequitur.

DIVO GRATIANO. TYRANNIDE. VINDICATA. THEODOSIVS. ET VALENTINIANVS. AVGG. EX VOTO P.

Imò Diocletianum & Maximianum muros Cularonenses cum interioribus ædificiis instituisse atque perfecisse ex allatis inscriptionibus manifestum est; quarum in locum proprias suffecisset, si Cularoni amplificatæ aut propugnaculis munitæ nomen suum vetere suppresso, vt vulgo creditum est, indidisset. Itaque fuit aliquando cum existimarem non Gratianopolim sed Granopolim dictam, quomodo manuscripti quidam S. Augustini & Sidonij codices habent. Quam

appellationem ab Apolline Grano cujus extant apud Gruterum complures inſcriptiones ductam ſuſpicabar. Nam & Aquis-granum nobilem Germaniæ ciuitatem hinc etiam nomen obtinuiſſe mihi facilè perſuaſerim. Et hanc quidem conjecturam Iacobo Sirmundo τῷ μακαρίτῃ hujuſmodi rerum idoneo æſtimatori perplacere memini. Verùm à recepta nomenclatione diſcedere mihi religio eſt. Miſſum facio Barletum quendam Antonij Goueani amanuenſem qui libro nondum edito de antiquitatibus Delphinatus Hercularonam olim dictam ab Hercule conditore ſomniauit. Neque verò cum dixi poſitam in Vocontiis, cuiquam dubitationem vllam iniicere debet ſitus ejus trans Dracum quo Vocontios ab aquilone terminari veriſimile eſt; mutato ſcilicet progenitorum noſtrorum curâ ejus alueo, quo ſuperiori memoriâ longè ſupra Iouiam portam in Iſaram influere ſolitus nunc infra Herculeam prorumpit. Eo factum eſt vt hodie trans Dracum Cularo po-

ſita ſit, quæ cis illum tribus retro ſæculis ſita erat. Cularonis autem priſcam appellationem ſeruare videtur proximus illi vicus *Echiroles* vnde primùm aduecta fuiſſe immania illa ſaxa ex porta Iouia & Herculea eruta Vicani Echirolenſes confidenter aſſerunt. Cæterùm Dracus Vocontios à Garocelis dirimebat, quorum nomen ſupereſt in pago Goncelino ad Iſaram quarto à Gratianopoli lapide. Siquidem pleraſque gentes quæ Delphinatum incolebant ex ſolis nominibus paulùm mutatis aut trajectis literis deprehendere licet. Qui enim Vcenni de quibus inſcriptio è trophæo Alpium quæ Seguſione vbi eſt Cottiarum Alpium initium hodieque viſitur, *Oyſans* nominantur. Qui Medulli in caſtello *de Meuillon* veterem appellationem obtinenr: Qui Sicorij in pago *de Sigoiers*; Qui Tricaſtini in oppido *de Sainct Pol Trois-chaſteaux* olim Auguſta Tricaſtinorum: Qui Segalauni quorum ciuitas erat Valentia in oppidulo *de Saillans*: Qui Caturiges in Alpibus

Alpibus maritimis Ebrodunum verſus in pago *de Chorges*, vbi viſitur hic lapis.

PIO. PRINCIPI. INVICTO. RESTITVTORI. ORBIS. PROVIDENTISSIMO. ANNIVS. RVFINVS VERVS. PRÆSES. PROVIN. ALPIVM. MARITIMARVM. DEVOTIS. NVMINI. MAIESTATIQVE. EIVS.

Neque me latet Cularonem æuo poſteriore in Sabaudia ſiue Sapaudia collocatam, quod ex Notitia Imperij diſcimus, quæ Tribunum Cohortis primæ Flauiæ Cularone in Sapaudia ſtationem habuiſſe docet, niſi fortè locus aliter quàm vulgò legitur interpungendus. Cui videtur conſentaneum Huberti Comitis, cui factum cognomentum à candidis manibus diploma vetus in Regio Gratianopolis tabulario mihi lectum, quo pium donum Gratianopolitano S. Laurentij Monaſterio confertur, vnde partem illam Gratianopolitani tractus Sapaudicæ ditionis etiam tum fuiſſe conjecturam duxerim. Id verò adſcribere

pretium operæ ſit ; nec erit injucundæ lectionis.

SacroſanctæDei Eccleſiæ ſitæ in pago qui antiquitus vocabatur Lauaſerone,modò vocatur ad Scalas in honorē SanctiſſimæMariæ dicatæ in Epiſcopatu Gratianopolitano,ſeu alijsEccleſiis omnino deſtructis & reædificatis in eadem parochia ſitis. Ego Hubertus Comes & filij mei Amedeus & Odo donamus omnes ſupradictas Eccleſias cum vno manſo S. Petro Ca- . . . . . enſis Eccleſiæ,Sanctóque Theofredo,necnon Sancti Laurentij Gratianopolis Monaſterio ob remedium animarum noſtrarum, omniúmque parentum noſtrorum in tali tenore, vt Monachi ibidem militantes S. Laurentio habeāt & poſſideant perpetualiter ſine alicujus contradictione ; nominatimque dicimus omnem decimam, & primitias & cœmeteria, necnon oblationes ad ipſas Eccleſias pertinentes totum & ad integrum donamus Domino Deo,& ad Sanctos ſupradictos taliter concedimus qualiter lex noſtra concedere præcipit. Si quis calumniator extiterit nobis viuentibus, deffendatur à nobis abundantius. Si quis hāc noſtræ donationis chartam poſt noſtrum deceſſum contradicere voluerit, vel calumniari

ausus fuerit, non vindicet quod intulerit, sed * * * * * * * * * * * * * * * * *& in domo Regis cujus in regimine est, libras quatuor auri. Et insuper iram Dei incurrat omnipotentis, & Beatæ Mariæ semper Virginis, Sanctique Michaelis, Claivgerique Petri vinculis innodatus existat, omniúmque Sanctorum Dei; & cum Iuda traditore, & Nerone Imperatore, & Simone Mago, & Iuliano Apostata, ac Dathan & Abiron præcipitetur in infernum; & postea charta ista eleemosynaria firma & stabilis permaneat. Acta hæc charta* IIII. *idus Iunij. Luna* XVIII. *Indictione* X. *Anno ab incarnatione* MXLII. *Regnante Henrico Rege. Ego Hubertus Comes manibus meis firmo, & testes rogo firmare. Sigillum Brocardi Archiepiscopi. S. Aymonis S. Malleni Episcopi. S. Amedei Comitis. S. Odonis. S. Burnonis. S. alij Burnonis. S. Aureliani. S. Rostagni.*

Sapaudia enim in Gallia Riparensi, cujus mentio tū apud Prosperum in Chronico, tum apud Ammianū Marcellinum lib. 15. ex nuperâ emendatione Henrici Valesij latè patebat. Nūc intra fines ejus

ditionis continetur,quæPrincipe indigenâ longè nobilitata eſt. Indigenâ inquam iam tum ab initio Principatus. Nam quod Hiſtorici recentiores de Beraldo Saxone gentis authore produnt commentitium prorſus & fabuloſum eſſe viris acri exactóque iudicio exploratum eſt,cujuſmodi ſunt omnium penè familiarum illuſtrium origines. Et verò majus huic Regiæ proſapiæ decus accedere mihi videtur αὐτόχθονα eſſe quá aduenam, propriaque & ingenita luce coruſcare quam mutuatitia. Dicant & ſentiant alij quod velint. Sed hæc hactenus,quibus me nimis immoratum & ab inſtituto meo longius euagatum ſi quis arbitretur , meminerit totum hoc opuſculũ emblematis cujuſdam vermiculati ſimile eſſe. Dulce & decorum eſt de patriâ loqui; turpe contra gentem in quâ verſamur ignorare,eò maximè quod in ea hiſtoria quæ mille annos excedit velut in alienâ patriâ peregrinari & quaſi hoſpites diuerſoria quærere cogimur.

PYROCRENE
SIVE
FONS ARDENS
IN AGRO GRATIANOPOLITANO.

AD CHRISTINAM
SERENISSIMAM SVECORVM,
GOTHORVM ET
VANDALORVM.
REGINAM.

CEDITE Sicanij Vatum mendacia fontes,
Nec Dodona suas extollat Chaonis vndas,
Non Lucana suas tellus; nec fama loquatur
Ammonis latices mediis frigere diebus,
Et mediæ solitos per frigora feruere noctis;
Non te pigra palus, quæ turbida cespite iacto

Elicis inuito nimbos & fulgura cælo;
Non Pheniј lympham, gelidæ quæ noctis ad vmbras
Noxia, Phœbeos innoxia fertur ad ortus;
Non quæ pota parit dulcis fastidia vini;
Centum prӕterea sileant fontesque lacusque,
Qui sua per varias iactant miracula terras:
Vnum Pegasides, vnum celebrate Camenæ
Fœdere qui socias inito vomit ignibus vndas,
Innocuum latè flammâ lambente liquorem
Siue cauernosis ventus cohibetur hiulcæ
Visceribus terræ, libertatémque reposcens
Sæuit & ingenitum nitendo concipit ignem:
Siue bitumineis erumpit anhelus ab antris
Spiritus, & flammis superantibus ardet, ab ipsis
Innutritus aquis: Imo seu feruet in agro
Impatiensque premi se tollit in aëra sulphur.
Causa latet, causam Musæ memorate latentem;
Insolitos peragro saltus, quà nulla priorum
Semita, Pieridum vestigia nulla sororum;
Magne tuos aliј dicent Lodoice triumphos,
Hesperiam bello fractam, pulsumque Britannum,
Et domitum latè Scaldim, Rhenumque bicornem:
Arma canant totum spirant qui pectore Phœbum
Ausi Mæonias Heroo pectine cordas
Tangere; Sequanides meditentur grandia Musæ;

Nos tremuli fontes, ignotaque nomina mãgnis
Vatibus, & gracili deductum carmen auena,
Nos indicta iuuant patriæ miracula terræ,
Quæ tenui ludat calamo sub tegmine fagi
Tityrus, assurgant Dryades, tenerique iuuencæ
Graminis immemores arrectis auribus adstent.
Incipe Calliope dum mollior aura susurrat.
Amphytrioniades prisco si creditur æuo,
Alpibus euictis, longoque labore viarum
Fessus arenosas Isaræ consedit ad vndas,
Vastáque tranquillo porrexit membra sopori.
Indigenæ medium ludebant forte per amnem,
Gratáque mille modis fallebant otia Nymphæ;
Nunc vario clarum mulcentes aera cantu;
Nunc madidos leni siccantes sole capillos,
Dum tepidas halat per inane fauonius auras;
Nunc iuuat vndantes implere liquoribus vrnas,
Nunc lubet impletas alto profundere lapsu,
Vnde fluit celeri violentius agmine flumen:
Hæc secat alternis impulsa fluenta lacertis,
Aut leuibus torquet vestigia lubrica plantis;
Desilit illa petens imum thalamosque repostos,
Tum resilit; niueo fusus de pectore candor
Emicat, & tremulæ fluitant super amne papillæ;
Altera pube tenus liquentibus enatat vndis,

Candentemque sinum, candentia brachia monstrat;
Omnibus est ætas eadem, decor omnibus idem.
Vtque vident latè fusis Heroa iacentem
Artubus, & toto proflantem pectore somnum,
Hirsutasque genas, densisque rigentia villis
Brachia, nodosam clauam, tegmenque leonis,
Ingeminant lætum summo de gurgite risum,
Totaque virgineis immurmurat vnda cachinnis:
Excitus interea visas Tirynthius ardet
Naiadas, & totis subitum bibit ossibus ignem:
Nec mora, deposito præceps velamine fluctus
Insilit, attonitæ labuntur in abdita Nymphæ;
Pars Sassenagiæ cursu petit ardua rupis,
Et Dryadum quærit latebras tutosque recessus;
Ipse diu vano frustratus gaudia tactu
Implicitam mediis Heros intercipit vndis
Chlorin, & abductæ potitur florente iuuenta,
Dum procul objecta clamant e rupe sorores,
Stagnantesque genas lacrymis rorantibus implent,
Quæ simul agrestes vultu labuntur in herbas
Punicei fiunt, res visu mira, lapilli,
Queis ea vis totum latè celebrata per orbem
Mansit, vt inserti læsis medeantur ocellis;
Gemmea nec quicquam pretiosius India mittat.
Post vbi se nouies complerunt cornua lunæ.

In Saffe- agia ru- e la pilli uidam unicei fodiūtur d purgā- os oculos ficacissi- i, quos eo pre- osos ap- llanc.

Maturumque jeuans vterum. Lucina resoluit,
Parthenium Chloris superas in luminis auras
Edidit. Ille simul ter quinos attigit annos,
Posthabito matris gremio, ludisque juuentæ
Per juga, per saltus & inhospita tesqua vagatur
Exuuiis gaudens, & crebra cæde ferarum:
Ilicet ascensu montes, & concaua saltu,
Planaque vincebat cursu, nec bruma, nec æstus,
Nec puerum sistunt plenis caua flumina ripis:
Nunc amor immanes agitare cubilibus vrsos,
Figere nunc sæuos obliquis dentibus apros:
Vt leo Marmarici proles generosa parentis,
Effera quem solito depulsum lacte cruentis
Assueuit dapibus genitrix, vbi sensit aduncis
Vnguibus armari plantas, & dentibus ora,
Colla rigere jubis, firmari verbere caudam,
Indignatur ali, nemorumque per auia liber
Aestuat ipse sui vindex, prædaque feroci
Dant siluæ, dant saxa locum regemque salutant.
Ah! quoties tigrium steriles, sterilesque leonum
Sanguinis Herculei non degener increpat Alpes!
Vtque patris duros mores animosque gerebat,
Sic niueo referens genitricem Chlorida vultu
Tithonus poterat, poteratque subinde videri
Auroræ Cephalus, Veneri formosus Adonis,

Endimion Lunæ, tantum decus ore nitebat ;
Attamen ambiguum formam pudor, illa pudorem
Vinceret, æquabat formam pudor, illa pudorem.
Hunc Dryades frustra, frustra petiere maritum
Naiades ; ast aliis tantò violentior arsit
Vna Pyrocrene, quantò formosior inter
Ibat Hamadryadas ; felix nisi vulnere cæco
Saucia traxisset labefacta per ossa furorem.
Delius hanc summas venantem forte per Alpes
Viderat, & forma captus : Peneidos, inquit,
Hæc mihi præteritos Daphnes instaurat amores ;
Par vtrique decus formæ, par cultus vtrique,
Par coma, par ætas, positaque subinde pharetra
Aggreditur blando trepidam sermone puellam.
Corripit illa fugam, fugienti feruidus instat
Cynthius, anteuolat Nymphe, cursuque Dianam
Nacta cupidineos elusit Apollinis ignes :
Tum Deus hæc sacro præsagia pectore fundens,
Sic quoque Nympha tuos ludet puer, inquit, amores,
Tuque Dioneis ardebis, vt ardeo, flammis.
Hæc ait, eueniunt ; fatalem discite casum,
Discite, primæuis res est indicta poetis.
Est locus Alpinis in vallibus arbore multa
Consitus, aërium quà Mosserola cacumen
Exerit. Hîc solitæ Dryades aperire vicissim

Arcanos animi ſenſus; hîc tuta pro terúi
Martis in amplexus Venus aduolat, vnde perennes
Vulcanum latices pellunt, vmbracula ſolem:
Quò ſudore fluens & cæſo feſſus ab apro
Parthenius ſubiit, denſæque ſub ilicis vmbra
Puluerulentus humum preſſit, dum torret hiulcos
Sirius acer agros, reſonantque rubeta cicadis.
Dumque ſoluta leuis claudebat lumina ſomnus,
Ecce procul niueo percurrens pectine crines,
Irriguaſque iacens muſcoſi fontis ad vndas
Lactea Parthenij ſubluſtrem forte per vmbram
Ora Pyrocrene vidit, flammaſque medullis
Hauſit, vt admotum fax pinea concipit ignem.
Tum dextrâ cecidit pecten, vibrata medullis
Flamma rubore genas violat, tenuiſque per artus
Sudor it: heu! quid agat virgo, puerine cupitos
Ibit in amplexus, & dulcia baſia figet;
An procul excutiet laſciuas pectore flammas;
Hinc amor, inde pudor certant; nunc ille pudorem,
Nunc pudor alternis ſuperat genuinus amorem;
Tandem vicit amor; tum perdita virgo nitentem
Compoſuit ſeſe conſulti fontis ad vndam,
Et ſibi viſa placens, nullique ſecunda ſororum
Aduolat in gremium pueri, colloque lacertos
Implicat, vt ſocias vitis circumligat vlmos,

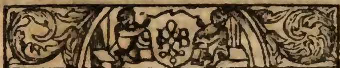
Vt que solent hederæ vinctas innectere quercus;
Ille superfusæ sese subducere Nymphæ
Nititur, & strictus nunc hac, modo voluitur illac,
Luctatusque diu tandem cedente puella
Proripuit sese leuibus per deuia plantis.
Illa pudore locum fugiens, riuique loquacis
Murmura, secreto sese procul occulit antro,
Perpetuisque rigat, visu miserabile, vultum
Fletibus, & crebris singultibus ilia rumpit.
Interea mœstæ passim per opaca sorores
Lustra Pyrocrenen clamant, clamantibus Echo
Adsonat, & sensim tabenti corpore Nais
Emoritur, donec lacrymis absumpta perennes
In frontis latices abiit, qui triste susurrans
In Gressæ properat celeri vada concita lapsu,
Et lymphæ sociam jaculatur in æthera flammam,
Vt lymphâ lacrymas, flammâ testetur amorem.

Tu mihi progenies magni CHRISTINA parentis,
Vandalicæ Regina plagæ, quam respicit Arctos,
Æquoreis Arctos nunquam mergenda procellis;
Tu si fortè vacat tanti sub pondere regni,
Si libet à grauibus paulum requiescere curis,
Regia Virgo faue, Galli nec Vatis auenam
Despice, Gallus ego quidni tua Numina poscam?

Quæ longinqua tui regio, quæ nominis expers
Est plaga, cui virtus non est tua cognita genti?
Siue coloratis qua Titan surgit ab Indis,
Seu Tartessiacis quà pronus mergitur vndis,
Seu Lybicas flauus quà Bagrada volutt arenas,
Aut quà perpetuis riget vltima terra pruinis.
Cedit Achæmenio tibi freta Semiramis arcu;
Cedit Orontea totum celebrata per orbem
Gloria Zenobiæ, partis licet illa tropæis
Pene supercilium Tarpeiæ contudit arcis,
Pene Tibrim domuit, tanti dux femina belli;
Femina sidereo longè pulcerrima vultu,
Quæ tamen illæsi seruauit jura pudoris,
Nec nisi tentatis conceptibus isse pudicos
Fertur in amplexus & dulcia furta mariti;
Cujus & innumeris virtus spectata periclis
Clarior enituit, postquam fortuna sinistro
Numine versa retro, postquam Tiberinus Oronti
Insultauit ouans, & Romæ cessit Edessus,
Ipsaque Romanos auxit captiua triumphos,
Tunc inuicta magis, læuo cum victa Gradiuo.
O quàm te memorem Virgo; tu maius Adolphi
Patris opus, magni Regis tu gloria major,
Plusque sibi decoris peperit Mauortius Heros,

Quòd te progenuit, quàm quod Germanica fudit
Agmina, quod domitis latè regnarit in oris,
Et patrias spoliis vrbes ditarit opimis.
Sed majore tuba dum persono, Cynthius aurem
Vellit, & agresti siluas mulcere cicuta
Admonet, Hercum prohibens attingere laudes.

PRÆFATIO
IN SILVAM II.
DE TVRRE VENENI EXPERTE.

N finibus Vocontiorum Delphinatum, quâ ſunt Allobrogibus contermini ad confluentes Draci & Iſaræ Caſtellum vetus loco admodum edito patrum noſtrorum memoriâ Pariſio pago imminebat; Idque turre quadratâ cujus etiam nunc ruinæ ſuperſunt maximè conſpicuum, vnde toti ædificio nomen, quam accolæ *Turrim ſine veneno* propterea nominant, quod in illâ nullum animal venenatum naſcatur, nec etiam inuectum viuat: Cujus quidem loci natura comperta eſt, importatis araneis aut ſerpentibus

ab iis quos miraculi periclitandi cupido incessit: Siue genus est terræ proprietatis suæ, siue plantæ quædam venenis infestæ, atque inimicæ adnascuntur. Certè nullibi largius prouenit echium, sic apappellatum quod viperarũ morsibus tum admotum vulneri, tum epotum medeatur. Quidam verò pulueris ex eâ Turre superiactu serpentum genus interimi falsò prodiderunt. Memoratu dignum, quod pagus in quo Turris sita est, in antiquis tabulis *Parisius*, hodie *Parisetum* vocatur: Eáque *Pariseti Turris* interdum nominatur. Lutetiam autem Parisiorum, quam & ante centum annos barbarè *Parisius* appellabant, serpentum & murium expertem fuisse testatur vetustissimus Historiæ Francorum scriptor Gregorius Turonensis, qui circiter annum à partu Virginis sexcentesimum claruit. Ejus enim verba sunt ex lib. 8. cap. 33. *Aiebant enim hanc vrbem quasi consecratam fuisse antiquitus, vt non ibi incendium praualeret, non serpens aut glis apparuisset. Nuper autem cum cuniculus pontis emundaretur, & cænum de quo repletum*

repletum fuerat , auferretur, serpentem gliremque æneum repererunt. Quibus ablatis & glires ibi deinceps extra numerum & serpentes apparuerunt, & postea incendia perferre cœpit. Et verò de strenuo illo Rolando, si quidem vnquam fuit, hujus castelli conditore illatâ humo Lutetianâ, cum Gratianopolim à Saracenis occupatam obsidione premeret, fabula quædam circunfertur, quam referre non piguit Authorem ejus libri , quo Sacerdotia omnia diœcesèos Gratianopolitanæ describuntur, ideoque manuscriptus in Episcopij tabulario asseruatur. Quamobrem Parisiæ Turris nomen ex eo ductum videri possit , quod eandem serpentes abigendi vim obtineat, quæ olim Parisiis inerat. Nisi quis eam nomenclationem referre velit ad Isidem, sed hoc diuinare est, cujus fanum in eo pago fuisse conjecturam summam facit inscriptio vetus inibi reperta hunc in modum.

ISIDI. MATRI. SEX. CLAVDIVS. VALERIANVS. ARAM. CVM. SVIS. ORNAMENTIS.VT.VOVERAT. DD.

Quò fortaſſe pertinebit & hic lapis Gratianopoli effoſſus ex Portâ Iouiâ cujus meminit Stephanus Clauerius Floridorum cap. 37.

AESCVLAPIO. SACR. M. CÆCVS. ISIDIS. ÆDIT. P.

Vnde forſan Pariſius à Phariâ ſiue Pariâ Iſide dictus, detractâ ſcilicet aſpiratione, quomodo ſemper ſcribendum eſſe Iouianus Pontanus exiſtimat libro de Aſpiratione. Veteres enim dicebant *Triumpus*, *Pulcer*, *Cartago*, vt author eſt Cicero in Oratore. Item Quintilianus lib. 1. & 12. cap. 10. quo loco narrat quendam de ruſtico quæſiſſe, num Amphiona noſſet, quo negante, Ampiona dixiſſe, qui ſtatim à ruſtico agnitus ſit, quia Latinis aſpiratio poſt conſonantem ignota. Extat etiam nummus Helenæ Iuliani Imperatoris vxoris in quo *Paria Iſis* dilucidè legitur. Imò verò ſunt qui Pariſios itidem à Pariâ Iſide nuncupatos exiſtimant : Eóque Ioannis Triſtani reconditæ lectionis viri ſententia inclinat Tomo 3. Commentariorum Hiſtoricorum pag. 734. in Helenâ. Sed

de Turre Parisiâ iam satis: Cui non est absimilis ædes sacra Saornone in agro Vapincensi ruinâ pene collapsa, quæ nihil veneni generare nec inuectum sustinere creditur. Sunt præterea complures loci serpentum generis expertes, cuiusmodi feruntur insulæ Sardinia, Ebusus, Hibernia, Orcades. Sed enim Melitæ priuatim meminisse succurrit, in quâ serpentes innocuos esse neminem latet. Quod incolæ S. Paulo acceptum ferunt, postquam eò loci naufragio eiectus viperam manu illæsa in ignem excussit. Tum certè lethales fuisse peruincunt hæc S. Lucæ verba ex Actis Apostolorum cap. 27. quo nauigationẽ Apostoli persequitur. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρεσθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. *At ille excussâ bestiâ in ignem nihil mali passus est. Illi verò expectabant dum intumesceret, aut concideret repente exanimis.* Celebrantur & alexiterij lapilli, qui è specu S. Pauli sub antiquæ vrbis mœnibus, magnam partem serrati

& pectinatim fimbriati, dentiúmque & linguarum formâ effodiuntur. Enimuerò dudum explosa est sententia Constantini Porphyrogeniti, qui libro de Administrando Imperio ad Romanum filium cap. 36. alteram Melitam esse prodidit, ad quam S. Paulus eiectus sit. Illam nimirum quæ posita est in sinu Adriatico ad Illyricum in conspectu Epidauri. Quam ideo gloriam Melitenses Dalmatici litoris Cœnobitæ etiamnunc sibi assumunt. Philippus autem Cluuerius Geographorum hujus memoriæ facilè princeps lib. 2. Siciliæ antiquæ cap.16. & 17. priorem illam Siculi freti Melitam olim Iunonis templo nobilem, cuius & Masinissa religionem violare veritus est, nunc Ioannitarum Equitum sedem longè celebratam, confutatis veterum coniecturis eandem esse contendit, quam Homerus Ogygiam vocat ab decantatâ illâ Calypso inhabitatam. Quod attinet ad homines illos, qui se pro gentilibus S.Pauli venditant (*Ensalmadores* & *Salutatores* Hispani

vocant) ideoque Psyllorum & Marsorum more familiæ suæ duntaxat vi quadam genitali datum prædicant, vt serpentium virulentorum domitores sint, & medelarum miracula faciant, puros putos aretalogos, & circulatores esse rectè sentio; quidquid Nauarro, Azorio, Sanchesio, Palacio, Delrio, Zacuto Lusitano viris alioquin grauissimis videatur, qui gratiam gratis datam, vt ipsi loquuntur, in illis hominibus agnoscunt. Neque verò mihi prætermittenda Gaulos insula, S. Lucæ κλαύδη nominata, hodie *Gozo*, quæ Melitæ lateri ad occidentem versus prætenditur, freto latitudinis quatuor aut quinque milliũ passuum duntaxat interjecto. Nam iactus ex eâ quocunque gentiũ puluis arcet angues, scorpiones superiactus illico perimit, si fides adhibenda Solino cap. 32. Cæterum Graisiuodana Vallis obiter hoc poematio mihi descripta, quam Ludouicum X I. Delphinatus miraculis adscribere solitum accepimus, propterea quod tractum illum qui intra Portam

Gratianopolis San-Laurentianam & Sapaudiæ fines continetur, nec horti cujuſdá abſimilem,longitudinis viginti millium paſſuum, latitudinis quatuor millium numeroſa Nobilitas illuſtrium hominum ferax inhabitet. Hinc ortus S. Amatus ex parentibus, inquit Author ejus vitæ, Romanæ ſtirpis nobilitate claris, vir ante mille annos morum ſanctimoniâ & miraculis inſignis, qui vnà cum S.Romarico diſcipulo ſuo Nobilium Virginum, quæ Romaricenſes hodieque nominantur, in Lotharingiâ Cœnobium condidit. Hinc orti Guiffredus Saluagnius Boeſſius Templariorum Equitum Magiſter anno 1285. Franciſcus Caſſardus & Ioannes Arcius Cardinales: Albergeonus Mallius cujus nomen ob Sapaudum Comitem ab ipſo captum Sapaudicis Annalibus conſecratum: Soffredus Alamandus Molartius Delphinatus Prorex Italicis bellis inclytus:Petrus Terrallius Baiardus heroicæ virtutis ac veræ laudis homo: Antonius Arcius vir ſtre-

nuus, apud Scotos, impubere Iacobo V. Rege, ſummæ rei ſub Albino Duce præfectus, quo in Magiſtratu magnum æquitatis & iuſtitiæ ſpecimen exhibuiſſe Buchananus Scoticarum rerum ſcriptor prodidit: Aymo Saluagnius Boeſſius Baiardo proximâ cognatione iunctus, ejuſque & Arcij certaminum particeps & ſocius; cur enim verecundiâ proauitæ gloriæ teſtimonium ſubtraham, quod alienæ redderem: Guigo Guiffredus Boterius Taurini Prorex, idémque Regij Francorum exercitus ductor: Franciſcus Bellomontius Adretius, manu promptiſſimus, atque acerrimi, ne dicam ferocis animi, proinde multis ac inuſitatis facinoribus nobilis: Hinc oriundæ Claudia Scholaſtica Bectonia, Catharina Bectonia, Delphina Tornetia, Gabriela Boiſſeria Taraſcone Sanctimoniales apprimè literatæ, quarum de virtutibus cum alij, tum maximè dilucidéque Gulielmus Paradinus Hiſtoriæ ſuæ lib. 3. cap. 1. pag. 73. 78. retulit in hæc verba. *Haud ſegnius*

humaniores literæ, ac omnes bonæ artes, in Tarasconensibus Virginibus mutuo nexu conspirarunt (quanquam adhuc illarum os non vidi) quas tanto iam ingenij cultu præditas audio, vt viros etiam literis præcellentes æquare possint, si non etiam præcurrere. Harum nomina sunt (quarum saltem Latinè scripta videre contigit) Scholastica Bectonia, Catharina Bectonia, Delphina Tornatoria Gabriela Boissieria, quæ tantos in literis mihi progressus fecisse videntur, vt dignæ sint, quæ celebrentur Musarum sempiternis honoribus. Quantum ad Graisiuodanæ Vallis etymologiam, Iosephus Scaliger in Notitiâ Galliæ scribit territorium Gratianopolis, seu potius agrum suburbicarium à vulgo Delphinatium Graisiuodanum appellari voce corruptâ ex Gratianopolitano. Detur & conjecturæ meæ locus. An tractus ille sic appellatus quasi *Graia vada* quòd ex Graiis Alpibus Isara per mediam Vallem decurrat. Hoc innuere videntur hi versus Lucani lib. 1.

Hi vada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus

Pe

Per tam multa suo fama maioris in amnem
Lapsus ad aquoreas nomen non pertulit vndas.

Sic *Vada Sabatia* nunc *Sauona* in litore Ligustico, vnde Maritimæ Alpes incipiunt. An petenda longius coniectura? Vetus est opinio Graium Herculem mortalium primum Alpes cum exercitu transcendisse, vel authore Silio pluribus locis, tum lib. 3.

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces:
Scindentem nubes, frangentémque ardua rupis
Spectarunt Superi, longísque ab origine seclis
Intemerata gradu magnâ vi saxa domantem.

Quod Liuius quidem, & post eum Cluuerius fabulosum putant: sed non prorsus vana & inanis narratio videtur, quando transitus Herculis complura monumenta supersunt. Hinc enim Graiis Alpibus & Graio Saltui nomen inditum prodit Æmilius Probus Cornelij Nepotis epitomastes in Hannibalis vitâ his verbis. *Ad Alpes postquam venit, qua Italiam ab Galliâ seiungunt; quas nemo vnquam cum exercitu ante eum præter Herculem Graium transierat; quo facto is hodie*

Saltus Graius appellatur. Item Plinius lib. 3. cap. 17. *Salassorum Augusta Pratoria, iuxta geminas Alpium fauces, Graias atque Pœninas. His Pœnos, Graiis Herculem transisse memorant.* Et cap. 20. *Lepontios & Salassos Taurisca gentis Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretatione Græci nominis tradunt, praustis intra sinus Alpium niue membris. Ejusdem & Graios fuisse positos in transitu, Graiarum Alpium incolas; præstantésque genere Euganeos inde tracto nomine.* Sunt qui per Maritimas Alpes Herculem in Italiam transgressum affirmant, portúmque ad perennem eius memoriam consecratum, cui nomen Herculis Monœci. Hinc natus error Petronij Arbitri, vt rectè Cluuerius obseruauit, Graias Alpes cum Maritimis confundentis; quo etiam implicatus videtur Ammianus Marcellinus. Alpes Graiæ, quæ Ideonni Reguli terra, sunt ditionis Sapaudicæ inter Montem Cenisium & minorem Montem S. Bernardi, vbi sunt fontes Isaræ Graisiuodanam Val-

lem interluentis, quà veri ſimile eſt Herculem eò tendentem iter feciſſe, iis Alpium faucibus ingreſſum, vbi vicus eſt Vorapium, corruptè pro *Ora Alpium*. Inde fortaſſis dicta Graia Vallis ſiue Graia ὁδὸς, id eſt Graia via, quæ poſtea in Graiſiuodanam degenerauit, ſicut Graius Saltus & Alpes Graiæ. Sed hæ ſunt meræ conjecturæ.

MEDEA
SIVE
TVRRIS EXPERS VENENI.

VA Dracus effræno per inania iugera curſu
Exultat ſegetum ſpoliis, Iſaraq; frementes
In latus vrget aquas locus eſt vbi Turris ad auras
Surgit, & audaci vicina cacumine tentat
Sidera, quò nulli ſubeunt impune dracones,
Nulláque ſuſpenſis diſcurrit aranea telis,
Nulla venena latent; res viſu mira, ſed vſu
Cognita, prodigij nec quenquam fama feſellit.
Siue pruinoſis agitata cacumina ventis
Algentes fugiunt angues, ſeu fortè veneni
Impatiens gramen per hiantia rudera ſerpit.
Tu mihi tu præſens numen, cui peruia ſoli
Fit varij fictâ colubri ſub imagine Turris
Pande loci Genius cauſam, votúmque ſecunda.

Genij locorũ anguineâ ſpecie colebantur.

Tu quoque Pieriis consors adjuncta deabus
Da facilem cursum nostro CHRISTINA *labori*
Orbis Hyperborei numen: Tu scilicet alma
Virginis os habitúmque geris, populósque gubernas
Quos igni propiore fouet vicina Calisto;
Sed tua te virtus prodit, mentísque fatetur
Igneus ille vigor diuarum sanguinis vnam.
Non ego sollicitem Cirrham, priscísque vocatas
Vatibus Aonidas, non Delia numina Phœbi,
Si modò sacra tui spirauerit aura fauoris.
Annuis; Indigenæ priscas audite remoti
Historias aui, quarum vix fama superstes.
Iam pater Ægeus Medeæ conjugis astu
Prolis in exitium Scythico lethalia succo
Fercula miscuerat, cum Thesea prodidit ensis
Attonitusque senex vlturas arsit in iras.
Illa citis notas colubris elata per auras
Effugit, & tutas hinc inde vagantia ducens
Lumina perquirit sedes: Hinc Phasidos vndas
Caucaseámque videt Colchon, sed proditus olim
Exagitat mentem genitor, spretúsque recursat
Gentis honos, hæret Phryxæum pectore vellus.
Inde iacent sparsæ mediis Absyrtides vndis,
Sed lacerata subit discerpti fratris imago.
Illinc Apidanus, Phœnix, Amphrysus & Aeas,

Othrys & Ossa patent, Pindus Tempéque, sed altâ
Mente reposta manet Peliæ violata senectus:
Dúmque tuos Cromyon saltus, bimaréme Corinthum
Aspicit, ardentis sibi flammea dona Creusæ
Fingit, & incensi fumantia tecta Creontis.
Heu quid agat, vario curarum fluctuat æstu,
Terrarúmque plagas, totúmque superuolat orbem.
Ter Cancri dubias in brachia flexit habenas;
Térque pruinosas auersa reflexit ad Arctos:
Sæpe sub occasus errauit, sæpe sub ortus:
Tandem cæruleis aduecta draconibus Alpes
Attigit, & fuluæ palmis accliuis arenæ
Proluit ora tuis spumosè Druentia lymphis.
Inde per horrentes niuibus delapsa recessus
Ingenuam subijt deuexo tramite Vallem,
Quà Graiis veniens Alcides transiit oris,
Hinc veteres GRAIAM VALLEM dixere coloni.
Siderei cano circunstant vertice montes,
Et mediam rapidis Isaræ secat alueus vndis.
Hinc arat Allobrox, arat inde Vocontia pubes, Descriptio Vallis Graisiuodanæ.
Diues vtrinque solum. Depascunt prata iuuenci;
Induit arua Ceres; Pomona feracibus hortos
Conserit arboribus; colles insedit Iacchus;
Proxima castaneæ, tum fagus & hispida pinus,
Alnus, & Alpinis abies assueta pruinis,

Æquoris insanas abies visura procellas;
Viscera multiplici durescunt fœta metallo;
Æternásque niues hiberna cacumina monstrant.
Aërias nondum CVLARO surgebat ad auras
Vallis in anfractu, fatis mihi debita sedes;
Quæ populo feruens & majestate Senatus
Clara Subalpinas inter caput exerit vrbes.
Et tua vicinis ostendens BONNE Sapaudis
Mœnia, sidereo tollit tua nomina cælo.
Læta salutatam Colchis circunspicit oram,
Miraturque sitas altis in rupibus arces.
Hinc domus aëriâ se turre BOESSIA tollit,
Prisca meis sedes atauis, quos martia latè
Gloria præclaris euexit ad æthera factis.
Nec procul in cælum Belmontia tecta minantur;
Vnde tibi patrium celeberrime nomen ADRETI.
ARCIADVMQ; domus, tua bellice ductor origo,
Iura Caledoniis qui gentibus æqua dedisti,
Ingratámque tuo sparsisti sanguine terram.
Inde micant rutilis BAIARTIA culmina pinnis,
Nondum clara tuis heros fortißime cunis,
Qui ducis impauidi culpáque vacantis ab ipso
Laudatus meritum præfers cognomen Ibero.
Exerit in molli tum se Boteria cliuo,
Parua, sed ingentis BOTERI nobilis ortu.

Viri bello illustres ex Graisiuodanâ Valle oriundi.

Centum

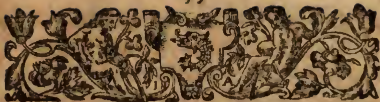
Centum praeterea surgunt in collibus arces ;
Vnde tot Heroes orti, mauortia bello
Pectora, tot patriis illustria nomina fastis.
Dumque vago latè perlustrat singula visu
Phasias, in summo prærupti vertice montis
Ardua siderea vidit fastigia turris
Subliméque trabes, quas gens ignara secundas
Deucalionis aquas metuens æquauerat astris ;
Vnde procul tumidos amnes, latéque natantes
Despiceret campos: Hic fessa labore viarum
Constitit ; & subitò, fidi saluete Penates,
Tu quoque Turris ait salue, quæ meta laborum,
Quæ mihi finis eris ; Tum sacro cespite pingues
Verbenas adolens Orcum triplicémque Dianam
Inuocat: Hanc diuis semper magis omnibus vnam
Infandis coluit sacris ; hîc illius antrum
Rupe sub exesâ vasto deforme recessu ;
Hîc altare fuit, patriis quò Thessalus oris
Relligione loci ductus veniebat ab oris:
At pulsis animi nebulis æterna colentes
Numina CHRISTIPARÆ sacrum vouere coloni.
Ah quoties lunam cælo, nigrósque sepulcris
Elicit hinc manes ; quoties mirantibus agris
Inuida maturas aliò traducit aristas:
Cum lubet, inuitis agros aquilonibus vrit,

Intra castelli pomœrium Deiparæ Virginis sacrum visitur ; extra verò specus ingens patet, horrorem spectantibus incutiens.

Cum lubet, illa niues inuito prouocat æstu:
Fusca serenato nunc aëre nubila pellit,
Nunc ferrugineo terras obnubit amictu:
Sæpe scidit magico vicina cacumina cantu,
Sæpe sinus Isaræ, Rhodaníque fluenta coegit
In caput ire suum: Nondum per adesa fluebas
Præceps arua Draco, nondumque tumentibus altos
Exuperans vndis collis auulsa trahebas
Pascua, sed leuibus frænanti Colchide pennis
Nubila signabas: Ah quantùm carmina possunt;
Carmina vel primas possunt mutare figuras.
Nox erat, & puro fulgebat ab æthere luna,
Cum subiens currum Colchis grauiore draconem
Verbere sollicitat; furit ille, furentis anhelæ
Igne micant fauces, ardentibus vndique fului
Irradiant oculi gemmis, atrúmque trisulcis
Pullulat os linguis, collum tumet, aspera surgunt
Terga, tripléxque nitet lunatis dentibus ordo:
Dúmque fluit latè spumantis ab ore, minantem
Aurigam sanies aspersit, iámque tumenti
Serpebat gremio virus, cum vulneris, inquit,
Tu mihi dire lues pœnas; nec Colchidos iram
Effugies pennis, quarum mihi sola potestas.
Draci metamorphosis. *Hæc ait, & dicto mutatus carmine serpens*
Præcipites abiit rapidi torrentis in vndas,

Qui rabiem seruans noménque draconis, inanes
Verberat agrorum sulcos, Isaraque rapaces
Miscet anhelus aquas, & saxa trabésque domorum
Procerásque trahit vulsis radicibus alnos.
Quáue madebat humus tetro polluta veneno,
Pestifero creuit, dictu mirabile, succo
Herba, Toram vocitant, quâ non velocius vllum
Progenerat Colchos, Ophiusáque lurida virus.
Cedit hyoscyamus, gelidique papaueris humor;
Et grauis helloborus; cedit furiale solanum, Plantæ
Infestíque liquor pharici, funestáque taxus; venenatæ.
Socraticâ cedunt infames morte cicutæ;
Et consanguineus lethi napellus, & ipsæ
Fellea quæ nimium norunt aconita nouercæ;
Oris Cerberei spumæ, ferale venenum.
Heus fuge vicinum funus, fuge gramen acerbum
Qui legis Alpinis vernas in collibus herbas.
Colchis vt euictum pepulit medicamine virus,
Ergóne te fœdis, inquit, violare venenis
Exitiale queat monstrum, domus hospita diuûm,
Quæ mihi perfugium, quæ sedes tuta fuisti?
Non adeo tolerem facinus; vos conscia posco
Numina, quæ montes colitis nemorúmque recessus,
Ne tuti subeant posthac mea tecta colubri,
Neu trabibus tenues vaga texas aranea telas;

Ænea sit procul hinc Zignys, viridésque lacerti;
Bufonésque, genus fœdum, diraque rubetæ.
Hæc ait, & rauco stridens horrenda palato
Murmura, cæruleum sulphur, nigrúmque bitumen
Quæ suffitu serpentes abigant ex Nicandro. *Fraxineis adolet peregrináque galbana flammis,*
Aduectámque cedrum Libano, derasáque cerui
Cornua, nasturti folium, foliúmque melanthi,
Et magicæ frondes filicis, rorémque marinum,
Et quas præterea fudit suffitibus herbas,
Exagitans tetro diros nidore colubros.
Quin etiam latè stratas circumiicit ædes
Quæ instrata arceant. *Puleium, nepetam, polium, rutámque rigentem,*
Alcibiíque comas echij, stirpémue conyzæ,
Spargit & aprico genitalia semina campo.
Nec mora fœcundæ grauidâ telluris ab aluo
Nascitur herba, toræ nigris inimica venenis,
De Torâ & Antitora fusè Gesnerus libro de Lunariis. *Antitoram dicunt, quâ non pollentior vlla*
Pellere tabenti grassantem corpore noxam.
Ac subito latebris colubri, viridésque lacerti,
Bufonésque, genus fœdum, diraque rubetæ
Colchidis ad nutum migrant, passímque vagantur,
Qualis arenosas Hebri glomeratur ad vndas
Vndique grex auium, cum Scithonis ora pruinis
Horret, & autumni boreas populatur honores.
Denique sunt tetris hîc tetra venena venenis.

PRÆFATIO
IN SILVAM III.
DE MONTE INACCESSO.

ST apud Vocontios in ipſo ferè Delphinatus vmbilico, tertio à Dia lapide mons nobilis, à reliquis Alpibus ſejunctus, & propè dixerim avulſus, vt prorſus dici poſſit quod à Petro Bembo de Aetnâ ſuâ venuſtè dictum eſt, eum cœlibem degere, nec vllius dignatum montis conjugium caſtè intra ſuos terminos contineri. Vulgo Mons inacceſſus appellatur, quod omni aditu circunciſus atque diruptus ante Caroli VIII. Regis Chriſtianiſſimi tempora inexſuperabilis fuerit, nec niſi à paucis qui-

busdam montanis summo cum vitæ discrimine etiam nunc ascendatur. Iugum eius in spatiosam planitiem paulisper deuexam exporrectum est in modum pyramidis obuersæ cœlo. Hîc ne frutice quidem siluescente, non modò arbore, pabulum luxuriat nusquam Alpium lætius: Hîc suo tempore lectissimi flores: Hîc denique perennis aquæ scaturigo, quod in illo montis præcelsi vertice mirum videri possit. Prona stirpibus omnino carent ad quas pede aut manu quisquam eniti possit. Radices ouatâ ferè specie. Circumitur duobus circiter passuum millibus. Accolunt propè Triuienses, & ipsi pars veterum Vocontiorum, nullâ Gallicâ gente bello inferiores. Ita nuncupati, nisi me conjectura fallit, à tribus eorum agri viis, quarum vnâ Vapincum, alterâ Diam, tertiâ in Prouinciam itur. Certè iam inde ab aliquot seculis ita nominatos testatur Geruasius Tilesberiensis, Henrici II. magnæ Britanniæ Regis ex filiâ nepos, idemque Regni Arelatensis Mareschallus libro nondum edito de Otiis Im-

perialibus ad Othonem IV. Imperatorem, quo loco de rupe noſtrâ retulit in hunc modum. *In Regno Arelatenſi & Epiſcopatu Dienſi iuxta Gratianopolitanæ diœceſis confinium, eſt rupes altiſsima in territorio quod incolæ* Triectes *nominant, quam alia è vicino rupes reſpicit, cui nomen* Æquailli, *eò quod ſit æqualis alteri, ſed inacceſsibilis in ſuâ altitudine. Ex oppoſitâ igitur rupe conſpicientibus apparet illic fons perſpicuus, qui ſcopuloſa ſcrobe delabitur, & in ſummo rupis apice ad modum prati herba viret, in quo nonnunquam panni ſuperextenſi infinitique ad exſiccandum expoſiti viſuntur, ſicut lotrices in vſu habent. Iſtud vnde prodeat, aut quid ſignet, aut quo miniſtrante compareat, quærere facile fuit, ſed inuenire difficillimum.* Hæc ille, cui vernaculam Montis appellationem ex linguæ Latinæ pęculio expromenti calculum meum non adiecerim. Etenim is hodiéque ab accolis *Eguille* nominatur, quod eſt Latinè acus ſiue acumen, propterea quod iugum eius quà obuerſum eſt ad aquilonem apex inſtar acus ſupereminet. Et eâ quidem nomenclatione non pauci mon-

tes apud nos deſignantur. Cæterum, vt nihil eſt mortalibus arduum, Antonius Villanus cognomento Domjulianus, natione Lotharingus, idemque Montilio Ademari præfectus, vir ſingulari audaciâ, edicto Caroli VIII. Regis copias in Italiam ducentis naturam ipſam fatigare, vt Curtij verbis vtar, aggreſſus eſt; Proinde multiplici vſus inſtrumentorum genere, vt erat egregius inueniendi artifex, mortalium primus vnà cum aliquot eiuſdem periculi ſociis per confragoſos hinc & inde rupis anfractus in ipſum tandem verticem euaſit anno Salutis 1492. menſe Iunio. Quaſi nihil tam altè natura conſtruerit, quod aiebat Alexander, quò virtus non poſſet eniti. Atque ibi ſex dies commoratus defixis in tribus angulis totidem Crucibus, necnon re diuina Chriſtiano ritu à Sacerdote comite peractâ Monti nomen indidit *Eguille-fort*. Id cum Senatus ex Domjuliani literis accepiſſet, vnum ex Apparitoribus ſuis allegauit, qui ad ſe de rei nouitate referret. Neque verò quadrupedes vllæ præter rupicapras in ſummâ

ſummâ rupe cuiquam viſæ ; quod enim Simphorianus Campegius in vita Baiartij Equitis, item Rabelæſus libro ſuo ludicro de oue inibi repertâ ſcriptum reliquerunt, planè commentitium eſt;idemque Rabelæſus luculenti facinoris architectum falsò Doiacum nominat. Sed enim pretium curæ mihi viſum eſt his attexere tum ipſas Domjuliani literas ad Senatus principem, tum alia rei geſtæ monumenta, provt è Regiis Gratianopolitanæ Cameræ ſcriniis exſcripta ſunt. Ex Regeſto nimirum inſcripto, *Sextus liber copiarum Graiſiuodani. FF. fol.* 201.

A Monſieur le Preſident de Grenoble.

MOnſieur le Preſident, je me recommande à vous de bon cœur. Quand je partis du Roy il me chargea faire eſſayer ſi on pourroit monter en la montaigne qu'on diſoit inacceſſible, dont par ſubtils moyens & engins j'ay fait

trouuer la façon d'y monter, la grace Dieu, & y a trois iours que j'y suis & plus de dix auecque moy, tant gens d'Eglise, qu'autres gens de bien, auec vn Eschelleur du Roy, & n'en partiray iusques à ce que j'aye vostre responſe, afin que si voulez enuoyer quelques vns pour nous y voir, que faire le puissiez, vous aduisant que trouuerez peu d'hommes que quand ils nous verront dessus, & qu'ils verront tout le passage que j'ay fait faire qui y ose venir ; car c'est le plus horrible & épouuantable passage que je vy iamais, ne homme de la compagnée. Ie le vous fais à sçauoir, afin qu'en estant bien acertené à vostre plaisir, le vueillez escrire au Roy par mon laquais porteur de cette ; & je vous asseure que vous luy ferez grand plaisir & à moy aussi, & vous deuez estre seur si je puis rien pour vous, le feray au

plaisir de nostre Seigneur, qui vous doint ce que plus vous desirez. Escrit le 28. iour de Iuin, sur Eguille-fort, dit Mont-inaccessible; car le peuple du Païs l'appelle l'Eguille, & pource que ne le sçaurois oublier, ie l'ay fait nommer au nom du Pere, du Fils & du Sainct Esprit, & de Sainct Charlemaigne, pour l'amour du nom du Roy, & ay fait dire la Messe dessus, & mettre trois grands Croix aux cantons. Pour vous deuiser de la montaigne, elle a par dessus vne lieuë Françoise de tour, ou peu s'en faut, vn quart de lieüe de longueur, & vn trait d'arbaleste de trauers, & est couuerte d'vn beau pré par dessus, & auons treuué vne belle garenne de chamoix qui iamais n'en pourront partir, & des petits auec eux de cette année, dont s'en tua vn maugré nous à nostre entrée, car iusques à ce que le Roy aye autrement or-

donné ie n'en veux point laisser prendre. Il y a à monter demy lieuë par eschelle, & vne lieuë d'autre chemin, & est le plus beau lieu que vistes iamais par dessus. Le tout vostre DOMPIVLIEN. Le penultiéme iour de Iuin 1492. furent presentees ces Lettres.

Anno Natiuitatis Domini millesimo quatercentesimo nonagesimo secundo, & die penultimâ mensis Iunij receptis literis supradictis in Curiâ magnifici Delphinalis Parlamenti fuit ex deliberatione Dominorum Parlamenti commissus Nobilis Iuo Leuy Ostiarius dicti Parlamenti ad accedendum super loco Montis Eguille in hac patria Delphinatus & mandamento Triuiarum siti ad sciendum veritatem contentorum in literis supradictis, qui quidem Ostiarius inde anno prædicto & die quinta Iulij rediit, & in Parlamento iam dicto retulit accessisse ad locum vbi situs est ipse mons, & ad pedem ipsius montis, videlicet vbi rupes incipit, vbi reperit scalas appositas in rupe per quam incipit ascensus dicti montis, & licet ipse

Ostiarius viderit super dicto monte Eguille præfatum Dompiulien & multos alios cum eo existentes, tamen propter discrimen ascensus noluit præ timore mortis attento periculo imminenti & quasi impoßibilitate accedere desuper, ne videretur tentare Deum, cum ex solo aspectu animus uniuscuiusque sit perterritus, tamen vidit eundem Dompiulien & cæteros qui eundem vocauerunt vt accederet, quod facere ipse Ostiarius noluit. Super dicto monte vidit etiam tres Cruces de nouo factas, & cum eodem multi homines erant, quorum aliqui ascenderunt super dictum montem, videlicet inter alios nobilis Guiguo de Turre Castellanus de Claellis; Alij perterriti ex solo aspectu montis noluerunt accedere, tamen vidit multos qui super eodem monte accesserunt, & ab aliquibus certificationem recepit qui retulerunt vt sequitur.

NOVS dessous signez certifions à Monsieur l'Huißier du Parlement, qu'auiourd'huy le premier iour du mois de Iuillet, auons monté sur la montaigne qui se disoit estre inacceßible, & maintenant se dit Eguille-fort, sur laquelle

montaigne referons d'auoir trouué Monsieur Dompiulien Capitaine du Montelimar, auecque ses seruiteurs le nombre de sept, & auons eu y Messe sur laditte montaigne, & aussi trois Crois que ledit Capitaine a fait faire. Guigues de la Tour Chastellain de Clesles. F. de Colans. Silue.

Attestor ego Petrus Liotardi Capitaneus loci de Portis ascendisse montem vocatum Eguille, & superius reperi quendam Dominum Capitaneum Montilij Ademari nuncupatum Dompnum Iulianum cum quinque vel sex de suis seruitoribuss, in quibus sunt duo Sacerdotes, vnus Frater Minor, & alter secularis celebrantes Missas in dicto monte, & erant mecum ascendentes, videlicet Nobilis Georgius Iuuenis, Nobilis Petrus Blosseti, Nobilis Gaspardus Roberti, Nobilis Gonetus Venxoti, Dominus Raymundus de Coleto Capellanus, Dominus Iacobus Ioberti, Petrus Spie loci de Roissas, Claudius Cheualerij loci de Portis. Ita attestor P. Liotardi.

Anno Domini millesimo quatercentesimo nonagesimo secundo, & die vicesimâ sextâ

Iunij dominus meus dominus Antonius de Villa dominus de Dompiulien, de Belloprato dominus, & Capitaneus Montilij Ademari & Saonis, Cambellanus & Consiliarius Regius nomine & mandato Caroli VIII. Regis Delphini ascendit in montem vocatum vulgariter Eguille circumuicinis, seu montem inascensibilem situm in patriâ Delphinatus cum pluribus seruitoribus, videlicet Sebastiano de Careto sacræ Theologiæ Magistro, Regio Prædicatore, Nobili Raymundo Tubo Scalatore Regio, magistro Cathelino Serueti, magistro latomo Ecclesiæ Collegiatæ Sanctæ Crucis Montilij, magistro Petro Arnaudi carpentario Montilij, Guillelmo Sauuage laquaißio dicti domini, Ioanne Lobret habitatore Diensi, & me Francisco de Bosco Presbytero dicti domini, qui celebraui in crastinum Missam ad honorem Dei, Virginísque Mariæ & totius Curiæ cœlestis, qui quidem supranominati, comederunt, biberunt atque dormierunt super dicto monte, & dicto monte ascenso immediatè dictus dominus de Dompiuliano eum baptisauit seu baptisare & nominare fecit imponendo ei nomen Equille-fort, qui antea vocabatur Eguille seu mons inascen-

ſibilis à magiſtro Sebaſtiano de Careto Prædicatore Regio ſuperius mentionato, dicendo in Nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti amen, & ſancti Caroli Magni honore cuius Rex hodiernus nomen habet cantando Te Deum laudamus, Salue Regina & orationes quamplurimas, me Franciſco de Boſco & cæteris reſpondentibus. Item ſuper dicto monte Eguille-fort eſt pratum magnum quadraginta hominum & plus ad ſecandum. Eſt etiam vna garena capricornuum qui nunquam exire poſſunt, & ſunt quam plurimi paſſeres ſolitarij trium colorum, videlicet rubei, nigri & griſei coloris, de chouez ſeu cornices habentes pedes rubeos & quamplurimæ aliæ aues quarum nomen ignoramus, & ſunt quamplurimi flores in dicto prato diuerſis coloribus qui diuerſis odoribus videbantur, & maximè lilia. Dictum pratum eſt longitudinis quartæ partis vnius leucæ, latitudinis vnius iaculi arcus, & in ambitu vnius leucæ Franciæ, & aſcendendo dictum montem cum ſcalis itineris mediæ leucæ, & aliter vnius leucæ, & eſt horribilis ad videndum, & terribilior ad deſcendendum quam ad aſcendendum, & primâ die Iulij ſupradicti anni Nobilis Barrachinus

Siluonis

Siluonis cum filio suo Claudio vicinus montis, & dominus Franciscus ipsius frater Curatus Sancti Martini apportauerunt dicto domino super dicto monte plurimos cuniculos albos & nigros griseósque priuatos, qui immediatè cœperunt comedere omnes pascua. Item dictus dominus fecit affigi seu poni tres Cruces in tribus summitatibus montis Eguille-fort ad honorem Sanctæ Trinitatis quæ Cruces videntur ab omnibus circumcirca. Item dictus dominus in duobus diebus fecit seu facere fecit vnam domum super dicto monte. Et ego Franciscus de Bosco Presbyter dicti domini mei de Dompiuliano oriundus, Beneficiatúsque Ecclesiæ Collegiatæ Sanctæ Crucis Montilij Ademari Valentinensis diœcesis dum hæc supra dicta fierent & agerentur, vidi, audiui, semper præsens fui, comedi, bibi, dormij vt superiùs declaratur, scripsi hæc ad futuram rei memoriam testibus supra nominatis præsentibus, & me subsignaui signo meo manuali hîc apposito die & anno supra dictis. F. de Bosco Notarius Apostolicus.

Quoniam verò Triuiensis Alpe mihi descripta non alienum esse videtur ejus

vocis originem nondum ſatis intellectam obiter diſpicere, ne quem moueat auctoritas Feſti Pompeij cum ſcribit Alpes à candore niuium dictas eſſe, quia perpetuis ferè niuibus albeſcant : Sabini enim, inquit, alpum dixere, quod poſtea Latini album, vnde Alpium nomen. Quaſi verò Galli montibus ſuis appellationem Sabinam indiderint. Verius itaque Seruius in lib. 10. Aeneid. *Sanè omnes altitudines montium licèt à Gallis Alpes vocentur, propriè tamen montium Gallicorum ſunt.* Et in lib. 3. Georgic. *Gallorum lingua alti montes Alpes vocantur.* Iſidorus etiam Origin. lib. 14. cap. 8. *Alpes propriè montes Galliæ ſunt de quibus Virgilius, Aerias Alpes, & dicendo aërias, verbum expreſſit à verbo, nam Gallorum lingua Alpes montes alti vocantur.* Ex quorum ſententiâ Philippus Cluuerius Italiæ antiquæ lib. 1. cap. 30. Alpium vocabulum merè Celticum eſſe contendit, eò magis quod Germani præcelſa montium iuga, quæ Italiam ab Septentrionibus cingunt, *Alpen* & *Alben* nominant. Nihil præterea ſub-

jungit quod attineat ad Alpium etymon. Ego mihi facilè persuaserim *Alpen* ductum ex Celticâ voce *Pen*, quâ rei cuiusque summitas & caput intelligebatur. Quâ quidem voce Britanni tum Angli tum Armorici eodem significatu vtuntur. Germani variante dialecto, *Pin* dicunt. Gallos enim, Germanos, Britannos, Hispanos, Illyricos Celticæ gentis fuisse nationes, atque vnam & eandem inter se linguam habuisse, variis duntaxat dialectis distinctam viris doctissimis exploratum est. Dilucidè verò Liuius Alpium etymologiam exponere videtur libro 21. cum Hannibalem milites suos sic alloquentem inducit. *Quid aliud Alpes esse crederent, quam montium altitudines.* Hinc nomen *Pennino* siue *Penno* deo quem in summo sacratum vertice idem Liuius auctor est. Hinc *Apenninus* mons à priscis Gallis appellatus. Hinc montes *Penigent* & *Pendle* in tractu Britanniæ Lancastrensi. Hinc oppidum *Penbrolke* quod est *Caput marinum.* Hinc apud nos *Penna* vicus in edito colle Diensis agri. Hinc denique

Delphinatium & totius ferè Galliæ vocabulum *Puy* pró loco edito, Prouincialium & Septimanorum *Puech*, Pictonum *Peux*, quod mediæ ætatis ſcriptores *Podium* verterunt. Sic igitur *Alpen* Celtis, quæ poſtea Latinis Alpes dictæ, præpoſitâ ſcilicet *Al* ſyllabâ ſicut in *Allobroges*. Longè aliter Goropius Becanus in Saxonicis & Hermathenâ. Porrò Delphinates, Sapaudi, Heluetij *Alpen*, ſiue *Alpagium* vocant locum incultum, qui paſcendis animalibus duntaxat vſui ſit, cuiuſmodi loca plerunque dantur in emphyteuſim; vnde natum arbitror verbum apud nos vſitatiſſimum *Alpergare*, & procliui vnius literæ mutatione *Albergare*, pro eo quod eſt in emphyteuſim dare; niſi quis ductum malit ab alio vocabulo Celtico *berg*, quod montem ſignificat, ex quo nobis dicti *bergers* qui Latinis paſtores. Sed de his iam ſatis.

ALPE
SIVE
MONS INACCESSVS.

FONS erat igniuomus tenui mihi dictus auenâ,
Dicta mihi Turris nullo polluta veneno;
Indéque pastores, si quicquam creditur illis,
Me quoque dixerunt Vatem, crinésque virenti
Bacchare cinxerunt, ne liuida lingua noceret,
Pieriâ si quid lentus meditarer in vmbrâ.
Dúmque per Alpinos errarem fortè recessus,
Obuia fit roseo suras euincta cothurno
Cynthia; distentum lateri suspenderat arcum,
Et prior, ô Vates, infit, qui montibus erras
Sæpe meis, gracili montes dignare cicutâ;
Sunt sua, si nescis, miracula montibus, ipsi
Numen habent montes, montes amat auctor Apollo
Carminis, & Vatum præsentia numina Musæ;
Me quoque succinctam pharetrâ iuuat vsque vagari

Bacchar herba est quæ fascinum depellit ex Virgil. in Eclog.

Montibus, & longè pernices figere ceruos:
Aspicis aërio seductum vertice montem,
Qui videt hinc Isaræ tumidíque fluenta Draconis,
Inde tuas spectat spumose Druentia ripas,
Nec sese patitur cuiquam præruptus adiri:
Et mons ille fuit cantari dignus, & olim
Inde tibi seros nomen quæretur in annos,
Dum Latio Musæ Delphinides ore loquentur,
Dúmque suis altæ stabunt radicibus Alpes.
O dea siluarum custos, Iouis aurea proles,
Intonsíque soror Phœbi, tua iussa capesso,
Aggrediórque tuum deducto carmine montem
Dicere: Semideæ Dryades, comptæque Napeæ,
Quæque latus curuo munitis Oreades arcu,
Hîc mecum positis paulùm residete sagittis,
Dum vestras patulâ sedes modulabor in vmbrâ.
Néc minus & votis CHRISTINA vocabere nostris;
Nam tua seu totum virtus celebrata per orbem,
Seu diuinus honos spectetur & ardua frontis
Maiestas, variis seu fandi copia linguis
Nil mortale sonans, Sophiámque vagata per omnem,
Illáque femineo sexu prudentia major,
Vera pates certè nobis dea, vera Tonantis
Arctoi soboles, quem secula nulla tacebunt,
Fortè vago lustrans subiectos lumine montes

Penninus comites videt inter Oreadas Alpem
Illimis niueum nudantem fontis ad vndas
Corpus; erat tantò præstantior omnibus Alpe,
Quantò suppositos excelsa cacumina colles,
Aut humiles quantò frutices supereminet ilex.
Tum deus ardentes incensus amore medullas
Hanc sibi consortem thalami petit, atque vocatis
Coniugium celebrat diuis in montis amœno
Vertice qui cœlum petit arduus. Vndique diui
Conuenere, suos auratus misit Olympus,
Terra fretúmque suos. Hinc Iupiter alite vectus
Adstuit, atque Iouem circum Cyllenius alis
Spectandus, pharetrâ Latonius, ense Gradiuus,
Amphitrioniades claua thyrsóque Lyæus:
Ipse præibat Hymen præcinctus tempora myrto.
Adfuit hinc canus tumidarum Rector aquarum,
Et viridis Triton, & Proteus, atque Palæmon,
Oceanúsque pater, quem circum flumina centum,
Æolus, & posito pacati flamine venti.
Denique quotquot habet diffusus numina Pontus.
Inde Lycaoniis hirtus Pan venit ab oris,
Quem sequitur vectus pigro Silenus asello;
Et capripes Faunus, Satyríque Laresque deorum
Vulgus, & Indigetum quotquot tellure morantur.
Exin cæruleis Iuno subuecta quadrigis,

Penninus deus in summo iugo mõtium cultus authore Liuio.

Quam Venus insignis vultu, Dictynna sagittis,
Frugibus alma Ceres, Tritonia cuspide Pallas,
Mille simul stipant hinc Naiades, inde Napeæ.
Illinc adueniunt Tethys, & Doris & Ino,
Et Thetis, & quotquot præsunt Nereides vndis.
Aduentu superûm pictis humus vndique ridet
Floribus, & vario tunc primùm nata canistro
Tulipa, flos teneris incognitus ante puellis,
Nunc decus hortorum, nunc almi gloria veris.
Lætitia nutant frondentes vertice pinus,
Et tremuli saliunt montes, quibus inclyta magni
Inuidet Ida Iouis nutrix, geminóque superbus
Vertice Parnassus, Musarum garrula sedes.
Nec magis Aemonius rutilis caput extulit astris
Pelion, Aeacides olim cum Peleus vdæ
Iret in amplexus Thetidis, premeréntve repexum
Numina mille iugũ. Manet hinc honor Alpibus ingẽs,
Scilicet hîc nupta duxerunt nomen ab Alpe;
Indéque dicta fuit vicina condita valle
Dia, quod Alpinis fuerint loca dia colonis.
Mox vbi diuorum chorus adstitit, ordine sedit
Quisque suo, locus hinc cœlestibus, inde marinis,
Infimus indigenis terræ, plebíque deorum.
Assidet ipsa viro fusis per colla capillis
Alpe, montiuagas inter celeberrima diuas.

Tulipa Turcicũ nomẽ est, quo Sclusius, Dodon Dalecampius vtuntur. Mathiolus Narcissi genus esse putat. Lobellus *Lelionarcissum* vocat. Penna *Narcissolilium*. Cuius floris Alpe Triuiensis feracissima est.

Dia vrbs Vocontiorum non longè à monte inaccesso.

Mirantur

Mirantur tacitæ Iuno Palláſque decorem;
Ipſáque miratur laſciui mater Amoris.
Compoſitos Mauors oculos defigit in vnam,
Vxorémque ſibi vellet Cyllenius Ales,
Poſthabitâ vellet Peneide flauus Apollo.
Dúmque procax toto fremit aere Feſcenninus;
Et Phrygius largos fundit Pincerna liquores;
Ecce canum ſubitus venit latratus ad aures,
Conſpectúſque ſimul ſolitus per luſtra vagari
Ibicus, indigenæ proles generoſa Voconti,
Vnde vetus, vobis, ô rura Vocontia, nomen.
Ille feræ cinctus villoſo tegmine capræ,
Fraxineúmque manu criſpans haſtile ferocis
Terga premebat apri. Turbatos protinus vltrix
Corripit ira deos, & nudo corpore viſæ
Erubuere deæ; ſcelus eſt vidiſſe dearum
Corpora nuda viris, nocuítque videntibus error,
Et miſer Actæon, & qui ventura canebat
Tireſias viſis olim doluere deabus,
Lymphatúſque furit qui nudis Naiada membris
Viderit irrigui ſerpentes fontis ad vndas.
Tum geminas tendens palmas ad numina ſupplex
Ibicus, innocuo dicebat parcite diui;
Parcite dicentem crudeli percitus irâ
Iupiter, intortí proſtrauit fulminis ictu;

Vulgo memoriæ proditum eſt, quicunque ſpeciem quandam è fonte, id eſt, effigiem Nymphæ viderint, furẽdi nõ feciſſe fi-

nem, quos Græci νυμφολή-πτους vocant, Latini lymphatos appellãt. Ex Festo.

Quo simul incussit totis incendia siluis,
Contiguísque nouam diuulsit ab Alpibus Alpem,
Quæ negat ex illo præcisis vndique saxis
Interclusa viam mortalibus, atque recessum
Præbet Oreadibus solis, solísque Napæis.
Nec procul hinc vasto rupes discessit hiatu;
Quam facti memores Arcum dicere coloni,
Rupta quod inflexum latè sinuetur in arcum:
Rupicapris leuibus longè gratissima sedes.
Edidit horrendum moles auulsa fragorem,
Vnde repercussus gemitum dedit Apenninus,
Motáque Pyrenes tremuere cacumina montis.
Diffugere feræ; pars obruta fragmine rupis,
Pars absumpta fuit populantibus omnia flammis.
At collisus humi iacet Ibicus, atque iacentem
Circunstant Pterelas, Thous, Harpalos, Asbolus, Agre,
Therodamas, Leucon, Lælaps, Oresitrophus, Alce,
Pamphagus, Ichnobates, Ladon, Hylæus, Hylactor,
Pœmenis, Agriodos, Theron, aliique piorum
Turba canum moestis implens latratibus auras.
Interea, visu mirabile, curua iacentis
Hirsuto capiti creuerunt cornua, corpus
Sicut erat, tectum villosâ pelle remansit:
Sic fera fit capræ similis, quæ præpete cursu
Eripuit sese canibus velocior euro;

Locus vulgò dictus l'Archa ad Fanum Mauritij rupicaprarum venatu nobilis.

Nunc memor antiqui moris iuga deuia semper
Incolit, Alpinis tantùm fera cognita saxis,
Et tanquam rapido flagrans à fulmine, durâ
Concretas glacie cautes, & cana pruinis
Saxa petit, superest quoque nomen & Ibicus olim
Qui fuit, Alpina gemi nunc dicitur Ibex.

Ibex capra silue- stris est pernicitatis mirandæ quam aliqui capricornũ vocant. Germanĩ

Steinbock Galli *Bouckein*. Animal Alpibus proprium quarum summos vertices incolit, vbi glacies nunquam soluitur, cæcum aliter futurum.

PRÆFATIO

IN SILVAM IV.

DE TINIS SASSENAGIIS.

ASSENAGIVM, ſiue Caſtenaticum vt tabulæ veteres habent, ſiue potius Saxonaticum, quaſi ſaxum natans ab inſigni fonte, cujus ſuccurret infra meminiſſe, pagus eſt Vocontiorum ad radices Alpium, non longè ab Iſaræ & Draci confluentibus apprimè nobilis ob cognomines Toparchos non minus rerú præclarè geſtarum gloriâ, quàm natalibus illuſtres, qui ſecundú Claromontios Dynaſtas è quatuor Delphinatus proceribus, quos Barones vocant, in comitiis

prouincialibus extra omnem aleam digniore loco ſedent; tum etiam propter memorabilia quædam loca, in quibus aliquod naturæ miraculum elucet. Hinc enim vernaculi quidam lapilli puniceo colore effodiuntur, ad purgandos oculos efficaciſſimi, quos ideo pretioſos appellant. Hîc fatidicæ lacunæ, toto Delphinatu celebratiſſimæ, quas ante centum annos Aymarus Falco Antonianæ Hiſtoriæ ſcriptor parte 2. cap. 23. graphicè deſcripſit his verbis. *Apud Caſtenaticum in intima rupe, viuóque ſaxo excauatæ quædam ingentis capacitatis apparent lacunæ, quas tinas incolæ vocant, quæ cum alias toto anno ſine aliquo humoris veſtigio vacuæ penitúſque ſiccæ permaneant, nec perſpici poſſit vnde aqua poſſit emergere aut influere, vno tamen & eo ſolo die ſeu verius nocte Dominicæ Apparitionis affatim aqua refertæ conſpiciuntur: non æquo ſemper modulo in ipſis aqua exuberante, ſed plus minuſue humoris interdum aut hæc aut illa oſtendit, eóque argumento futuræ vbertatis aut penuriæ ſigna incolæ auſpicantur; altera ſcilicet earundem la-*

cunatum vini, altera frugum copiam vel penuriam designante. Ea verò transacta die, nemine quibus id fiat modis percipiente seu intelligente, aqua omnis mirabiliter subducitur atque euanescit. Graphicè inquam omnia, nisi quod alio etiam tempore quam Epiphaniæ lacuna major aqua oppleri sæpe visa est: Minor enim temporis injuriâ iam diu rimas egit; ex quo amplius humorem capere non potest. Simile quiddam retulit Munsterus in Pomeraniæ descriptione, cum scribit cultum aliquando in insula Rugen idolum dextra cyathum vini plenum gestans, cujus augmentum aut decrementum annonæ copiam aut penuriam indicaret, quod semel in anno à Pontifice exploraretur. Certè multa sunt in illo Sassenagiæ rupis latere spectantium admiratione digna. Specus ingens & altissimè demissa quæ tum oculis tum animis adeuntium horrorem quendam sacrum incutiat. Fons perennis visendâ magnitudine, qui præcipiti admodum lapsu ex imâ rupe in labrum natiuum prorumpit. Tantam aquę

vim ſubminiſtrari putant à Lanſio lacu altitudine infinitâ quatuor circiter milliaribus à ſpecu diſſito. Argumento eſt quod bobus ante multos annos in eo ſubmerſis, iugum ad fontem emerſerit. Altera ſpecus editiore loco, in qua lacunæ illæ ſpectantur, quas de futurâ frugum vbertate quotannis 8. Idus Ianuarias vicani conſulere ſolent. Mirum eſt & illud, nemini hactenus exploratum eſſe vnde liquor influat. Nulla ſcilicet emicat fonticuli ſcatebra; nulli humoris aduentitij meatus; nulla denique pluuiæ aquæ via. Suſpicabar vndam occultim ab aliquo vicanorum infuſam. Illi pernegant inueteratâ perſuaſione confiſi. Omnium rerum ſunt quædam in alto ſecreta, quorum aliam cauſam mortalium nullus afferre poſſit, quam diffuſæ, vt Plinius ait, per omnia naturæ ſubinde aliter atque aliter numen erumpens. Tertia item ſpecus, vbi lapidea eſt menſa quam Meluſinæ menſam vocant. Mihi dubium non eſt, quin locus omnis antiquitus Nymphis ſacer fuerit, quibus forte Ianuario menſe

ſacra

ſacra fierent. Perdurat enim accolarum ſuperſtitio, qui frequentes eadem Epiphaniæ die lacunas adeunt, obitérque decerptos buxi ramuſculos, quæ ad montis radices copioſa eſt, cantitantes in aquam intingunt, reuerſi domum folia ante focum explicant, auſpicatum credentes ſi pluribus gyris illa præ calore crepitantia circumaguntur; ſin minus, inauſpicatum. Cuiuſmodi ratio diuinandi, quæ pyxomantia dici poteſt, cum alibi, tum apud Delphinates vſitatiſſima eſt. Eiuſdémque propemodum ſuperſtitionis erat daphnomantia, cum ſcilicet ex lauri crepitu ad focum vaticinabantur, de quâ ſic Ouidius lib. 1. Faſtor.

Et ſonet in mediis laurus aduſta focis.

Iterum:

Et tacet extincto laurus aduſta foco.

Rurſus:

Laurus vti bona ſigna dedit.

Nam & buxo quandam vaticinandi vim ineſſe vulgus perſuaſum habet; quod etiam de tamarice herbâ quam Græci myricem vocant proditum eſt, adeo vt

qui ramum ejus manibus teneret futura prædicere crederetur. Hinc Nicander in Theriacis eam diuinatricem vocat, ad quem locum vetus Scoliaſtes ait magos & Scythas ad vaticinia ſua myrices virgis vti ſolitos, eámque ob cauſam tradit Herodotus Apollinem Myricæum quondam appellatum, qui myricæ ramum teneret. Qua de re plura Ioannes Picus Mirandulanus in Commentariis Hymnorum. Cogitanti verò mecum atque reputanti cur potiſſimum 8. Idus Ianuarias hariolationi ſuperſtitioſæ vacetur venit in mentem Magorum qui diuinitatis Chriſti nati præſcii ad ipſius pedes id temporis prouoluti leguntur; vnde mos inoleuerit eâpſe die ritu quodam magico futura augurandi. Nec aliunde petita Saturnalitia illa conſuetudo Regem ſorte fabariâ legendi; in memoriam ſcilicet Magorum qui Reges à nonnullis habiti ſunt, vnde feſtæ dici nomen inditum. Porrò verum ſit necne quod de memorato lacunarum miraculo circunfertur, alij viderint. Ex ingenio ſuo quiuis de-

mat vel addat fidem. Ipsi rem prodidimus tum constantem loci famam, tum aliquot scriptorum fidem secuti, quibus tanquam prædibus datis lectori cauemus. Tinas vocant incolæ, quo vocabulo Delphinates vtuntur pro vasis illis prægrandibus quæ vindemiam ex vite coactam excipiunt. Ne quis autem merè vernaculum existimet, Festus id priscæ Latinitatis esse docet; item Nonius Marcellus ex hoc Varronis loco lib. I. de Vitâ populi Romani. *Antiquissimi in conuiuiis vtres vini primò, postea tinas ponebant.* Vsurpatur ab eodem Varrone lib. 4. de Linguâ Latinâ ex emendatione Iosephi Scaligeri. Sic in actis S. Thyrsi & sociorum, ad XXVIII. Ian. *Tum Syluanus iussit impleri tinam aquâ*, &c. Germani dicunt *Tonne.* Hinc diminutiuum *Tonellus* pro vasculo vinario, quo vtitur Petrus Cellensis lib. 9. Epist. 5. Etenim obseruatione dignum est, aliquas voces antiquissimi Latinorum sermonis, apud nos hodieque in vsu esse, quarum memoria apud illos prope intermortua est; Siue Latini ab Gallis illas mutuati

ſunt, quæ multorum opinio eſt. Multas autem mutuatos eſſe non inficias ierit, qui *benna*, *rheda*, *eſſedum*, *rheno*, *petoritum*, *bulga*, & alias hujuſmodi Gallicas eſſe meminerit. Siue Galli ipſi cum frequentes copias in Italiam ducerent, vocabula quædam ab veteribus Latinis accepta domum inuexerint, quorum vſus apud nos percrebuerit & in hanc vſque ætatem deſcenderit, apud illos obſoleuerit, cujuſmodi ſit vocabulum *Tina* Delphinatibus vſurpatum, pro eo quod Scæuola l. 95. D. de legat. 3: Vlpianus l. 15. D. de vſufructu *cupas*, Cato *labra*, Gloſſæ veteres βόυτλης μεγαλας dicunt. Idémque Latini circa Græcam linguam factitarunt. Cum enim *porcum* dixerunt ex antiquâ Græcorum voce pridem obſoletâ πόρκος; cum *leporem* ex vetuſto illorum vocabulo λέπους nominarunt; cum *puteum* priſcam vocem Græcam πύτεον repræſentarunt, præterea *Gracum* efferunt, ſicut antiqua Græcia Γραικὸν vocauerat, qui poſtea Ἕλλην nominatus eſt, vt ex Varrone docet A. Gellius Noct. Attic. lib. 1. cap. 18. Cæterum, vt

moris est locorum miraculis fabularum præstigias affingere, fama est Melusinam illam de quâ fabularis narratio fertur, relicto Pictonum solo Sassenagium secessisse ; Hîc specum illius, hîc fontem, hîc lauacrum, hîc mensam esse ; ex eo Sassenagiam terram miraculorum feracem esse, & commendatricem, vt cum Plinio juniore loquar ; hinc denique vicanos commoda multa consecutos. Vnde verò nata sit fabula illa quæ Delphinatum aliquot retro seculis oppleuit, nondum apud me constitit. Vulgò certè infixa est opinio Sassenagios à Melusinâ loci Regulo nuptâ genus ducere, propterea gentilitiis armis superadditam esse. Scutum enim præferunt decies argento & cyano transuersè fasciatum, superappicto leone coccineo, coronâ, linguâ & falculis auratis : In apice Melusinam pube tenus eximiâ pulcritudine feminam labro marmoreo extantem ; dextra crines aureos pectente, læuâ speculum præferente. Cuiusmodi ferè sunt insignia Lezinianorum à quibus Sassenagios originem

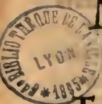
Burellé d'argent & d'azur de dix pieces, au lion de gueules armé, lampassé & couronné d'or. Pour Cimier Melusine, &c.

traxiſſe quidam tradiderunt. Quinetiam ferunt triduo antequam natu maximus è gente Saſſenagia fatis concedat Meluſinam in ædibus morituri lugubres ejulatus edere, atque interdum apparere ſolitam. Viſitur & Montiliſij, qui pagus eſt apud Valentinos Saſſenagiæ ditionis, foramen à ſummo caſtri muro ad foſſam pertingens, quod Meluſinæ foramen vocant, in quo ſcilicet viſa ſit aliquando Meluſinæ ſpecies anguineâ caudâ, quomodo pingi conſueuit. Fabuloſa omnia nec tamen prætermittenda. Sed enim plus trecenti anni iam intercesſerunt, cum virilis Saſſenagiorum veterum ſexus defecit, ſuperſtite Beatrice Franciſci filiâ, Alberti ſorore, quam Aymarus Berengarius Ponti-Royani Dynaſta vir præcipuâ inter Delphinatum primores nobilitate vxorem duxit, abdicatóque ſimul tum nomine tum ſtemmate gentilitio ſeſe Saſſenagiis inſeruit, à quo prodierunt Henricus Saſſenagius ante ducentos annos Delphinatus Prorex, aliique multi Francorum annalibus cele-

brati. Quænã autem fuerit decantata illa Melusina longum esset dispicere. Vulgò *Feam* Sassenagiam vocant, id est *Fatuam*, quomodo Nymphas appellatas esseDonatus in Eunuch. Terentii,& Martianus Capella prodiderunt,quòd nimirum fata faretur,vt loquitur Ennius; *Fari* enim est futura prædicere.Hinc etiã dicti *Vates* quasi *Fates* à *fando*, vel à voce Græca φημὶ, quasi φάτης; vnde προφῆται. Sed & fortè *Feæ* dictæ, quasi Nymphæ, subtractâ priore syllabâ. En quo me Tinarum Sassenagiarum descriptio nec-inuitum abduxit : Quâ quidem in re, vt nihil profuerim aliis,neque enim tantum mihi sumere ausim, vt profiteri velim à me aliquam ad alios permanaturam vtilitatem , certè me oblectauerim atque animo morem gesserim.

Gde BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE
LYON
1895

MELVSINA
SIVE
TINÆ SASSENAGIÆ.

IAM tria concinui patriæ miracula terræ,
Pergite Pierides, exorataque labori
Aspirate meo, seu vos Helicone tenetis
Manantes scopulos, Ascræi somnia vatis,
Seu virides Pimplæ colles, aut culmina Pindi;
Intactam liceat nobis decerpere laurum,
Vnde sibi nullus contexuit ante coronam.
Sic vobis Helicon largos indulgeat amnes,
Sic vestrum Zephyris tepeat felicibus antrum,
Perpetuóque virens vmbracula præbeat arbor.
Dicite, Pegasides meminerunt omnia Diuæ.
Quà Dracus horrisono restagnans gurgite latos
Depopulatur agros, Isaraque fluenta lacessit,
Apparent geminæ natiua caute lacunæ,

Indigenæ TINAS vulgato nomine dicunt,
Quas natura suo lauem sinuauit in orbem
Ingenio, simulans artem, mirabile visu.
Ha, simul affulsit lætum lux illa per orbem,
Quâ peregrina Magi fuderunt mu:era nato
Terrarum domino, fatali rore madescunt,
Arenti reliquum sitiunt humore per annum.
Vnáque fœcundas segetum portendit auaro
Agricolæ messes, fœcundas altera vites.
Quóue repentina magis æstuat vtraque lymphâ
Spicea flauenti magis vtraque messe laborat,
Spumosóque magis restagnant prœla Lyæo.
Nec tamen vnde fluat subitus liquor accola quisquam
Occultâ nimium potuit cognoscere causâ.
Siue cauernosis inclusus cautibus aer
Soluitur in lymphâ, dum frigida bruma pruinis
Horret, & extremis se se calor abdit in antris,
Indéque temperies portenditur vberis anni,
Cum natura suas obseruet prouida leges,
Et frigescat hyemis, tepeat Ver, ferueat æstas,
Siue liquescenti silices humore fluentes,
Dum pluuij Titan percurrit cornua Capri,
Irriguos imbres, tempestatemque maligni
Sideris expertem fausto velut omine signant.

Siue Palæstinis hoc tempore natus in oris
Edidit in varijs CHRISTVS miracula terris,
Aduentum testata Dei, Tiberinus vt olim
Exortos olei latices miratus, Etrusco
Extulit amne caput, madidasque repressit habenas.

Christo nato fons Romæ trans Tiberim e tabernâ meritoriâ oleo manauit. Eusebius.

Quid moror? Ede mihi causam CHRISTINA, latentem,
Nam potes, & dignas in carmina suffice vires.
Luzinianæos postquam Melusina penates
Indignata viro colubri sub imagine liquit,
Extremumque vale dixit Pictonibus oris,
Mente diu fluitans hæsit quò flecteret alas,
Quæ plaga susciperet profugam, peteretne Britannos,
Orcadas, an Thulen, extremaque littora Ponti.
An fuscos Arabas, Nabathæaque regna subiret,
Quà roseo conjux Tithonia surgit amictu.
An Tarthessiacos tractus, Gadesque remotos,
Quà rutilis pronus Titan se condit in vndis.
Dumq; vaga centum meditatur mente recessus,
Vipereos canas oculos conuertit in Alpes,
Et subitò leuibus vacuum secat aera pennis,
Præteriensque tuas limose Carantone ripas:
Lente Vigenna tuas, Ratiasti mœnia transit.

Ex fabulâ Melusinę.

Inde per Aruernos montes, veterisque ruinas
Gergouiæ tranans auras illabitur oris
Amnis arundineâ quas proluit Elauer vndâ,
Cæruleúmq; vagi Ligeris præteruolat æquor:
Dein rapidi fuluis Rhodani succedit arenis,
Quà patet antiquis Romana Vienna ruinis.
Pilati querulos manes vmbrámque nocentem
Pilatus Viennam relegatus est vbi mortem obiit. Ado in Chronicis.
Horruit, & Stygij cunabula fœda Cadastri,
Horribilis monstri, quod iam tum mater Erynnis
Cerbereo coitu superas edebat in auras,
Quale nec Attilius tormentis, ense peremit
Gozo, nec Alcides clauâ, nec Apollo sagittis.
Olli vipereis horrescunt tempora nodis,
Cadastrũ Viennæ fœtus anno 1634.
Pullulat os linguis centum, sunt lumina centum,
Brachia sunt totidem monstro; quocunq; minaces
Fert oculos, pallet tetris obtutibus aer,
Nobilium crudos primùm depascitur artus,
Postremam rabido mersurum gutture Plebem.
Hæc nutricis erit merces, hæc præmia lactis.
Crudeles ideò terras & littus auarum
Auersata fugit celeri Melusina volatu.
Attamen optatum præsagiit affore tempus,
Quo magni soboles Henrici, terror Iberæ
Gentis & Oceani domitor Lodoicus ouantem
Nobilium spoliis hydram spoliísque Senatus

Deleat, & Stygio reddat sua monstra tyranno,
Illáque Nobilitas totum celebrata per orbem,
Hostili toties perfusa cruore, decoris
Vulneribus toties pectus confossa, nec vnquam
Victa, Cerisolios Monleriacósque triumphos
Vertice laurigero sustentans; Illa Bayardi
Et Lesdiguerij genitrix acerrima, cujus
Aduentu pauidus Casali discessit Iberus,
Auspice Richelio, quo sospite bellica semper
Gallia sospes eris, palmarum more decoram
Altius attollat frontem pereunte Cadastro.
Dum loquor, Alpinos tractus Melusina volatu
Attigit, abruptis quà Sassenagia rupes
Horrescit scopulis & vertice fertur ad auras.
Hîc specus immani se se diffundit hiatu,
Vnde ruit præceps ingenti gurgite riuus,
Et rauco faciles inuitat murmure somnos.
Nec procul vmbrosâ visuntur rupe lacunæ,
Arte laboratæ nullâ ferróue politæ,
Sola sed illudens arti natura cauauit.
Quæ simul ex alto vidit Melusina, probati
Ingenio contenta loci delabitur aurâ,
Æternósque lares placito delegit in antro,
Aduentu profugæ rupes lætata cacumen
Mouit; & humentes penitus patuere cauernæ.

Attonitis steterunt Isara vada concita ripis,
Et pater ipse Dracus flauis caput extulit vndis,
Florilegæ summâ labuntur Oreades Alpe,
Et Dryades siluis egressæ, Naiades vndis,
Necnon capripedes, pastorum numina, Fauni
Vndique conueniunt aduentantémque salutant.
Illa simul patulos subiit delapsa recessus,
Continuò, salue fatis mihi debita sedes,
Méque late brosis errantem suscipe saxis;
Salue Terra parens, inquit, saluete coloni,
Indigenæque Dÿ; posthac mihi patria tellus
Sordeat, & magico fabricata palatia cantu,
Sedibus his præstat fatalem ducere vitam
Occidui donec supremus venerit æui
Terminus, & mundi tot sustentata per annos
Moles ipsa ruat populantibus omnia flammis,
Labetúrque Deus scelerum quæsitor ab alto,
Qui sontes hominum mores & crimina plectat,
Mortéque peior erit mortis locus. Ecce dolori
Officiosa meo rupes curísque leuamen.
Hæc mihi quæsitum præbebunt antra recessum,
Hæ mihi præbebunt natiuæ labra lacunæ.
Neuę piis videar posthac ingrata colonis,
Queis me proluerim Tinæ sint fertilis anni
Signa, probaturam nunquam fallentia gentem:

Fabulatores fingũt Melusinã sub anguineâ specie vsque ad supremũ iudicium pœnitentiam actu-tam,

Vt cum festa dies Eoâ luce micabit,
Quâ Sassenagiis successi finibus exul,
Quáue Dei veram sobolem coluere Sabæi,
Vtraque desudet puris ex tempore lymphis,
Et largas segetes hæc denotet, illa racemos.
Hac ego promeritam mercede remunero gentem.
Quin etiam nostrâ geniti de stirpe nepotes
Lusinianæis venient ex finibus olim,
Qui Sassenagiis æqui dent iura colonis,
Et latè bibulis Isaræ dominentur arenis,
Aspera gens bello, gens fortibus inclyta factis.
Quin vbi Parca ferox aliquē damnauerit orco,
Mæsta subibo lares duri prænuncia fati,
Flebilibúsque leues implebo questibus auras.
Hæc ait. Euentus vatis præsagia firmat.
Nam simul ac Iani dictus de nomine mensis
Adfuit, & sexta solennis luce refulget,
More patrū sacras trepidus petit accola Tinas,
Quæ si pollicitâ restagnant vndique lymphâ,
Annua vota Deo soluit, lætúsque nitentem
Ante focum multo celebrat conuiuia Baccho,
Appositóque facit Regem faba nigra moreto,
Et festas agitant choreas de more puellæ
Permistæ pueris & agrestia carmina dicunt,
Hinc Sassenagiis accessit gloria Tinis.

PRÆFATIO
IN SILVAM V.
DE FONTE VINOSO.

ONVENIT inter rerum naturæ peritiſſimos, nullum aquis natiuum ſaporem eſſe, vt tamen, inquit Plini⁹, eo ipſo fiat aliquis, ac ſuũ genus faciat. Ideóque optima illa eſt quæ maximè eſt talis, & ἀποιότατος. Hanc ait Hippocrates τὸν οἶνον φέρειν ὀλίγον, hoc eſt minimo infuſo vino recipere ſaporem. Contrarium vſuuenit in ea quæ medicata eſt, nam vt ſaporem ſuum amittat, maiore vini copiâ eſt opus. Aquæ nimirum attritu infici, & aliquid ſaporis, odoris, coloris, facultatis etiam

earum rerum quas alluerint, induere solent. Eò fit vt aliquæ dulces, quædam acres, acerbæ, acidæ, salsæ, amaræ, aliæ pingues, tales denique sint, qualis terra quam perfluunt, qualésque circumnascentium herbarum succi. Hinc variæ fontium, lacuum & fluminum à diuersis metallis prodeuntium vires ac proprietates. Hinc miracula pluribus in locis emicantia, quibus in nullâ parte naturæ maiora esse Plinius lib. 30. cap. 2. scitè dixit. Ridicula fuit hac de re Valentinianorum narratio, quam luculenter Irenæus & Tertullianus explodunt. Ejusmodi sunt fontes sapore vini, quemadmodum est vnus in agro Delphinatum Vocontiorum Vapincensi, ad Fanum Petri Argensonij, inter Balmam & Asperos, qui vinosus ab accolis propterea vocatur, quod per austerum metallicæ terræ genus profluenti sapor austerus ac vinosus insit. Est etiam in Paphlagoniâ fons vti vino mixtus, ex quo potantes fiunt temulenti, vt author est Vitruuius lib. 8. de Architecturâ. cap. 3. Athenæus item lib. 2. cap. 2. & Plinius

lib. 2. cap. 103. qui & alios eâdem proprietate commemorat hunc in modum. *Lynceſtis aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro inſulâ, templo Bacchi, fontem cui nomen Diectenoſia nonis Ianuariis ſemper vini ſapore fluere memoriæ prodidit Mutianus ter Cos.* Lynceſti amnis Thraciæ venam vinoſam vocat Tertullianus lib. de animâ, cap. 50. acidam Sotion ex Theopompo, Vitruuius, Plinius. Vtcunque eſt, aquis ſuis non aliter quam vinum ebrioſos & quaſi οἰνοπλῆγας efficere traditur. Noti ſunt de eo verſus Ouidiani ex lib. 15. Metamorph. quos adducit & Seneca lib. 3. Natural. cap. 20.

Huic fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis,
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quàm ſi mera vina bibiſſet.

Huic affinis eſt aqua in Campania, inter Vulturnum & Cumas, in ipſis Linterni Cn. Scipionis Africani villæ, atque adeò ſepulchri ruinis ſcatens, quæ epota vini

modo temulentos facit. Prætereo fabulosum Naxi fontem, ex quo nonnunquam vinum, & illud quidem suauissimum profluere Ctesias in Indicis tradidit. Quò respexit Propertius lib. 3. Eleg. 15. his versibus ad Bacchum.

Et tibi per mediam beneolenti flumine Naxon,
Vnde tuum potant Naxia turba merum.

Sed enim permirum est quod S. Epiphanius memoriæ prodidit Hær. 51. quo loco mentionem habet ejus miraculi, quod in Cana Galilææ Christus primùm edidit, tum cùm ex aquâ vinum est factum. Nimirum in ejus rei fidem hodiéque pluribus in locis idem, quod olim factum est, prodigium instaurari; idque ipsum fontes, fluuiósque testari passim in vina conuersos. Cujusmodi ad Cabyram Cariæ oppidum fons est, qui eâdem illa horâ, quâ ministri aquam hauserunt, ac Saluator dixit, *Date Architriclino*, in vinum vertitur. Idem & in Geraseno Arabiæ fonte contingere. Aítque se ex Cibyræ illo fonte, Fratres ex Geraseno potasse, qui in Martyrio est. Pleróſque verò idem & de Nilo

Ægypti fluuio confirmare. Quæ causa sit cur Tybi XI. quæ est apud nos sexta Ianuarij, omnem in Ægypto aquam hauriát, ac reseruent; idque multis aliis in locis fieri assolere. Et hanc quidem Epiphanij obseruationem argumentis quibusdam confirmare nititur Baronius ad annum Christi 31. n. 33. De miraculis aquarum cùm multi scriptores Græci, Latiníque retulerunt, tum maximè Sotion, ex cujus Collectaneis excerpta Græcè tantùm ab Henrico Stephano edita sunt. Ea verò nunc primùm à nobis in Latinam linguá translata subtexere non abs re fuerit. Fecimus enim quod sæpe liberales venditores solent, si mihi Tullianam comparationem vsurpare licet, vt cùm ædes fundúmve vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi causâ aptè & loco positum esse videatur. Sic nos ad id quod quasi mancipio dare debuimus, ornamenta quædam voluimus non debita accedere.

Ex Sotionis Collectaneis miraculorum quæ ſparſim de fluminibus & lacubus narrantur.

Fons eſt in Potniis iuxta Thebas, ex quo potantes equi furore corripiuntur, authore Iſigono libro ſecundo Incredibilium.

Clazomenis fons eſt, qui à pecoribus potus lanam eorum colore inficit, vt idem quem dixi Iſigonus refert.

Fons eſt apud Indos qui natantes non ſecus atque inſtrumento quodam in terram ejaculatur, vt Cteſias author eſt.

In Cretâ riuulus eſt, quem quicunque pertranſeunt dum cœlum pluit, ij ſicci permanent, quandiu in riuulo iſto ſunt.

Alexandrum in Perſide fontem vidiſſe narrant, qui ſua ſponte oleo impleretur.

In Sicilia ferunt ſtagnum quoddam eſſe, cui ſi aues reliquáque animantia ſuffocata immergantur, vitæ reſtituuntur.

Iuxta viam quæ Smyrnam ducit, fons

est neque magnus, neque multâ aquâ scaturiens; turbâ autem hominum ad locum confluente, & sono strepitúque exorto larga aquarum copia intumescit teste Aristotele.

Est fons apud Palicos aquas ad sex cubitorum altitudinem eiiciens, ita vt loca omnia vicina inundaturus videatur, nihil tamen quidquam omnino superfunditur. Ad hunc accolæ de rebus maximi momenti iuramenta præstant, vt Isigonus libro secundo Incredibilium refert.

Iuxta Scotusam Thessaliæ fons est exiguus, qui omnibus animantium vulneribus medetur. Lignum quoque non imminutum prorsus sed fissum si iniiciatur, coalescit: Ita glutinosa quædam aquæ illi vis inest referente Isigono.

Lusis Arcadiæ fontem esse Aristoteles affirmat, in quo mures subterranei nascuntur, illósque in eodem natare & vitam degere scribit.

Isigonus apud Athamanes fontem esse refert, cujus aqua quidem frigida est, quæ autem in summo est adeò calet, vt si

ſarmenta quis ſuperimponat, confeſtim ea inflammentur.

Idem fontem eſſe ſcribit Clitoriis, cujus aquam ſi quis biberit, vini odorem ferre non poteſt.

Ejuſdem quoque naturæ fontem eſſe in agro Reatino Italiæ qui Menta vocatur, idem Iſigonus author eſt. Eodem quoque modo prope Coſam fons eſt, in quem ſi amphoram plenam vini immittas, ita vt aqua orificium exſuperet, vinum id ſtatim quouis aceto fit acidius eodem authore referente.

Theopompus prodit fontem eſſe apud Chropes Thraciæ gentem, ex quo qui lauerint, ſtatim moriantur.

Iuxta Magneſiam ad montem Sipylum fontem eſſe Hellanicus narrat, ex quo qui bibunt, iis ventrem lapideſcere.

Cteſias in Æthiopia fontem eſſe narrat, cujus aqua cinnabaris colorem refert, bibentes verò ex eo mente alienari, adeò vt ea quæ clam perpetrarunt, eloquantur.

In Arabia Iſidis fons eſt, cui ſi quis

vini

vini cotylam infuderit, potus fit probè temperatus, referente Amometo.

Ammonis fontem naturâ frigidiſſimum circa meridiem mediámque noctem feruere Ariſtoteles prodidit.

Theopompus Lynceſtum fontem eſſe ait ſapore quidem acidulum, bibentes verò non ſecus atque vino inebriari.

In vrbe Sycaminis lacus eſt, cujus aquâ quicunque lauantur, quíque ex eâ bibunt, iis capilli defluunt, brutorum autem animantium vngulæ decidunt, vt refert Iſigonus.

Heraclides Ponticus apud Sauromatas ſtagnum eſſe affirmat, in quod aues tranſuolaturæ decidunt.

Herodotus apud Æthiopes Macrobios fontem eſſe ſcribit, quo qui lauantur, oleo peruncti nitent.

Clitoriis, quæ Arcadiæ ciuitas eſt, fontem eſſe perhibent, de quo quicunque bibunt, vinum oderunt, ibidémque hoc epigramma inciſum legi.

Paſtor cum gregibus mediỹ qui ſolis ab æſtu,
Clitorỹ ſitiens antra remota ſubis.

Sume tibi potùm de fontibus, Hydriadásque
Ad Nymphas fessum tu quoque siste pecus.
Sed nec mẽbra laues vndis, nec te grauis afflet
Aura, animum dulcis dum tenet ebrietas.
Vitibus infestas lymphas fuge, nãq; Melãpus
Hîc dirâ lustrans Prœtidas à rabie.
Abdidit occultum virus; quas error ab Argo
Scruposæ ad montes egerat Arcadiæ.

Aristo autem Philosophus Peripateticus in Chio fontem esse dicit, ex quo qui biberint, eos hebetes, atque insipientes fieri, atque ibi epigramma inscriptum esse tale.

Iucundum gelidæ laticem fons proiicit vndæ.
Ast animus saxi, si bibis, instar hebet.

Susis autem in Persiâ aquam esse perhibent, ex quâ qui biberint, iis anteriores dentes statim excidere; atque ibi etiam epigramma insculptum est hisce verbis.

Hospes aquam cernis metuendam, innoxia membris
Sumere mortales vnde lauacra queunt.
Sin imum in ventrem nitidam deieceris vndam,
Admotis tantùm labra suprema licet.

Protinus in terram labuntur ab ore molares,
Et ſedes linquent mandibulæ vacuas.

Aliferni, quod Italiæ oppidum eſt,puteus eſt profundiſſimus , cujus aqua quidem videri poteſt , verùm quandocunque aliquis funem demiſerit,aquam tamen nunquam attigerit , occultâ aliquâ vi id prohibente, vt Iſigonus teſtatur.

Auernus Italiæ lacus eſt circa Cumam, in quo folia atque feſtucæ ex circunjacente ſilua incidentes ſtatim ſubmerguntur.

Ariſtoteles author eſt prope Carthaginem fontem eſſe oleo liquidiorem, eúmque ſi impurus quis acceſſerit , protinus euaneſcere.

Circa Gelam Siciliæ Silla lacus eſt , exiguus admodum,qui lauantes in terram non ſecus atque cataſta aliqua eiicit, vt Ariſtoteles refert.

Iuxta Eridanum fluuium ad Electridas inſulas lacus eſt,aquâ calidâ feruens,odore autem adeò fœtido, vt nullum animal ex eo guſtet.

Cyſtiron lacum iuxta Abdera à Xercis

exercitu potando exſiccatum perhibent.

Hieronymus ſcribit in Nabathæa regione, Arabum lacum eſſe guſtu amarum, in quo neque piſcis, neque aliud aliquod aquatile animal degit, ſed ex quo bituminis laterculi ab accolis educuntur.

Pythermus refert ſi quis ſcyphum in Strymonis fluminis vortices iniiciat, reperturum eum in lacu qui eſt iuxta Apolloniam.

Phaeton fluuium in Boſporo adeò frigidum eſſe dicit, vt nullum omnino animal frigiditatem ejus ſuſtinere poſſit.

Circa Tarracinam Italiæ Iſigonus Amyclæum lacum eſſe refert, & iuxta eum vrbem deſertam, quam habitatores propter ſerpentum copiam relinquere coacti ſint.

In Benaco lacu Italiæ, cujus ambitus ſtadiorum eſt 10. inſula quædam hominibus culta & arboribus conſita fluctuat, vbi etiam oraculum. Idem quoque fit in alio Italiæ lacu qui vocatur Cutiliæ.

Eſt etiam lacus Italiæ, quem Vadimonis appellant, non adeo magnus, qui

eodem modo complures paruas insulas habet, quæ omnino vento circumferuntur.

Lacus qui iuxta Sardes est, nomine Coloe, piscium quidem copiam nutrit, habet autem insulas hominibus habitatas oberrantes; natant enim & prout ventus spirat, ita nunc huc, nunc illuc transferuntur; Auium autem aquatilium tantam fert copiam, vt sale condiantur.

Aquam quæ in Susianâ regione Medea vocatur, perhibent admisceri medicamentis adurentibus. Ea ex fonte quodam scaturit, & ab incolis ejus regionis asseruatur. Pollet autem eiusmodi vi, vt quæcunque animalia siue vasa eâ illiniuntur aut humectantur, admotum eminus ignem attrahant ad sese, statímque ardeant. Vocatur autem naphtha. Exportata verò extra eam regionem vim illam amittunt, vt refert Isigonus.

In Italia lacus est Sabatas nomine, cujus aqua cum liquida & pellucida est apparent in fundo plurima fundamenta, ædésque sacræ & magna copia statuarum.

Accolæ autem vrbem iſtic principio fuiſſe, eámque ſubmerſam poſtea referunt. Idem de Ciminio lacu Italiæ affirmant, quod cum vrbs antea eſſet, repente ea abſorpta fuerit.

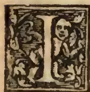
Macedoniæ lacus eſt nomine Lychnis; pernauigatur autem rei nouæ cognoſcendæ causâ. Quicunque enim proni viſum in fundum dimittunt, triclinia pretioſiſſima conſpiciunt, & ingentem argenteorum vaſorum copiam mirandæ magnitudinis, tum aurearum patinarum atque poculorum, cæterorúmque omnium quæ inter regias opes ad luxum voluptatémque comparari ſolent.

In Lydiâ lacus eſt quem Talam vocant, Nymphis ſacer, qui plurimos calamos profert; in medio autem reliquorum vnum quem accolæ Regem appellant, eúmque annua ſacrificia atque feſta celebrantes propitiant. Interea autem dum ſacra iſta fiunt, vbi in ripa ſonitus concentus cujuſdam editur, calami omnes choreas agitant, atque Rex inter reliquos quoque tripudians ad ripam ac-

cedit. Accolæ verò tæniis illum redimitum dimittunt, deum rogantes vt in posterum & ille & ipsi eò conueniant; id enim illis signum est, fruges omnes eo anno feliciter atque copiosè prouenturas, sicut Isigonus lib. 2. Incredibilium refert.

OENIRHOE
SIVE FONS VINOSVS
IN AGRO VAPINCENSI.

AM satis Aonij gelidus me proluit humor
Gurgitis, Ascream laurum satis ore momordi;
Nunc haurire iuuat plenis tua munera labris
Bacche, iuuat duras in pocula mergere curas,
Virgineámque nigris frondem mutare corymbis.
Parcite Castalides abstemia turba puellæ,
Parcite; fraterno misti Latous & Euan
Numine percellunt vates, & vtrúmque bicornis
Parnassi resonant vmbrosa vireta, nec vnquam
Teius ipse pater, Calabri nec ruris alumnus,
Qui miscere suos meruit tibi, Scipio, manes,
Ausonius nunquam fidicen nisi feruida multo
Viscera perfusi Bromio tetigere disertæ

Ennius sepultus est in Scipionis mo-num

ſarmenta quis ſuperimponat, confeſtim ea inflammentur.

Idem fontem eſſe ſcribit Clitoriis, cujus aquam ſi quis biberit, vini odorem ferre non poteſt.

Ejuſdem quoque naturæ fontem eſſe in agro Reatino Italiæ qui Menta vocatur, idem Iſigonus author eſt. Eodem quoque modo prope Coſam fons eſt, in quem ſi amphoram plenam vini immittas, ita vt aqua orificium exſuperet, vinum id ſtatim quouis aceto fit acidius eodem authore referente.

Theopompus prodit fontem eſſe apud Chropes Thraciæ gentem, ex quo qui lauerint, ſtatim moriantur.

Iuxta Magneſiam ad montem Sipylum fontem eſſe Hellanicus narrat, ex quo qui bibunt, iis ventrem lapideſcere.

Cteſias in Æthiopia fontem eſſe narrat, cujus aqua cinnabaris colorem refert, bibentes verò ex eo mente alienari, adeò vt ea quæ clam perpetrarunt, eloquantur.

In Arabia Iſidis fons eſt, cui ſi quis vini

vini cotylam infuderit, potus fit probè temperatus, referente Amometo.

Ammonis fontem naturâ frigidissimum circa meridiem mediámque noctem feruere Aristoteles prodidit.

Theopompus Lyncestum fontem esse ait sapore quidem acidulum, bibentes verò non secus atque vino inebriari.

In vrbe Sycaminis lacus est, cujus aquâ quicunque lauantur, quíque ex eâ bibunt, iis capilli defluunt, brutorum autem animantium vngulæ decidunt, vt refert Isigonus.

Heraclides Ponticus apud Sauromatas stagnum esse affirmat, in quod aues transuolaturæ decidunt.

Herodotus apud Æthiopes Macrobios fontem esse scribit, quo qui lauantur, oleo peruncti nitent.

Clitoriis, quæ Arcadiæ ciuitas est, fontem esse perhibent, de quo quicunque bibunt, vinum oderunt, ibidémque hoc epigramma incisum legi.

Pastor cum gregibus mediij qui solis ab æstu,
Clitorij sitiens antra remota subis.

Sume tibi potùm de fontibus, Hydriadásque
Ad Nymphas fessum tu quoque siste pecus.
Sed nec mẽbra laues vndis, nec te grauis afflet
Aura, animum dulcis dum tenet ebrietas.
Vitibus infestas lymphas fuge, nãq; Melãpus
Hîc dirâ lustrans Prœtidas à rabie.
Abdidit occultum virus; quas error ab Argo
Scruposæ ad montes egerat Arcadiæ.

Aristo autem Philosophus Peripateticus in Chio fontem esse dicit, ex quo qui biberint, eos hebetes, atque insipientes fieri, atque ibi epigramma inscriptum esse tale.

Iucundum gelidæ laticem fons proiicit vndæ.
Ast animus saxi, si bibis, instar hebet.

Susis autem in Persiâ aquam esse perhibent, ex quâ qui biberint, iis anteriores dentes statim excidere; atque ibi etiam epigramma insculptum est hisce verbis.

Hospes aquam cernis metuendam, innoxia membris
Sumere mortales vnde lauacra queunt.
Sin imum in ventrem nitidam deieceris vndam,
Admotis tantùm labra suprema licet.

Protinus in terram labuntur ab ore molares,
Et ſedes linquent mandibulæ vacuas.

Aliferni, quod Italiæ oppidum eſt,puteus eſt profundiſſimus, cujus aqua quidem videri poteſt, verùm quandocunque aliquis funem demiſerit,aquam tamen nunquam attigerit, occultâ aliquâ vi id prohibente, vt Iſigonus teſtatur.

Auernus Italiæ lacus eſt circa Cumam, in quo folia atque feſtucæ ex circunjacente ſilua incidentes ſtatim ſubmerguntur.

Ariſtoteles author eſt prope Carthaginem fontem eſſe oleo liquidiorem, eúmque ſi impurus quis acceſſerit, protinus euaneſcere.

Circa Gelam Siciliæ Silla lacus eſt, exiguus admodum,qui lauantes in terram non ſecus atque cataſta aliqua eiicit, vt Ariſtoteles refert.

Iuxta Eridanum fluuium ad Electridas inſulas lacus eſt,aquâ calidâ feruens,odore autem adeò fœtido, vt nullum animal ex eo guſtet.

Cyſtiron lacum iuxta Abdera à Xercis

exercitu potando exſiccatum perhibent.

Hieronymus ſcribit in Nabathæa regione, Arabum lacum eſſe guſtu amarum, in quo neque piſcis, neque aliud aliquod aquatile animal degit, ſed ex quo bituminis laterculi ab accolis educuntur.

Pythermus refert ſi quis ſcyphum in Strymonis fluminis vortices iniiciat, reperturum eum in lacu qui eſt iuxta Apolloniam.

Phaeton fluuium in Boſporo adeò frigidum eſſe dicit, vt nullum omnino animal frigiditatem ejus ſuſtinere poſſit.

Circa Tarracinam Italiæ Iſigonus Amyclæum lacum eſſe refert, & iuxta eum vrbem deſertam, quam habitatores propter ſerpentum copiam relinquere coacti ſint.

In Benaco lacu Italiæ, cujus ambitus ſtadiorum eſt 10. inſula quædam hominibus culta & arboribus conſita fluctuat, vbi etiam oraculum. Idem quoque fit in alio Italiæ lacu qui vocatur Cutiliæ.

Eſt etiam lacus Italiæ, quem Vadimonis appellant, non adeo magnus, qui

eodem modo complures paruas insulas habet, quæ omnino vento circumferuntur.

Lacus qui iuxta Sardes est, nomine Coloe, piscium quidem copiam nutrit, habet autem insulas hominibus habitatas oberrantes; natant enim & prout ventus spirat, ita nunc huc, nunc illuc transferuntur; Auium autem aquatilium tantam fert copiam, vt sale condiantur.

Aquam quæ in Susianâ regione Medea vocatur, perhibent admisceri medicamentis adurentibus. Ea ex fonte quodam scaturit, & ab incolis ejus regionis asseruatur. Pollet autem eiusmodi vi, vt quæcunque animalia siue vasa eâ illiniuntur aut humectantur, admotum eminus ignem attrahant ad sese, statímque ardeant. Vocatur autem naphtha. Exportata verò extra eam regionem vim illam amittunt, vt refert Isigonus.

In Italia lacus est Sabatas nomine, cujus aqua cum liquida & pellucida est apparent in fundo plurima fundamenta, ædésque sacræ & magna copia statuarum.

Accolæ autem vrbem iſtic principio fuiſſe, eámque ſubmerſam poſtea referunt. Idem de Ciminio lacu Italiæ affirmant, quod cum vrbs antea eſſet, repente ea abſorpta fuerit.

Macedoniæ lacus eſt nomine Lychnis; pernauigatur autem rei nouæ cognoſcendæ causâ. Quicunque enim proni viſum in fundum dimittunt, triclinia pretioſiſſima conſpiciunt, & ingentem argenteorum vaſorum copiam mirandæ magnitudinis, tum aurearum patinarum atque poculorum, cæterorúmque omnium quæ inter regias opes ad luxum voluptatémque comparari ſolent.

In Lydiâ lacus eſt quem Talam vocant, Nymphis ſacer, qui plurimos calamos profert; in medio autem reliquorum vnum quem accolæ Regem appellant, eúmque annua ſacrificia atque feſta celebrantes propitiant. Interea autem dum ſacra iſta fiunt, vbi in ripa ſonitus concentus cujuſdam editur, calami omnes choreas agitant, atque Rex inter reliquos quoque tripudians ad ripam ac-

cedit. Accolæ verò tæniis illum redimitum dimittunt, deum rogantes vt in posterum & ille & ipsi eò conueniant; id enim illis signum est, fruges omnes eo anno feliciter atque copiosè prouenturas, sicut Isigonus lib. 2. Incredibilium refert.

OENIRHOE
SIVE FONS VINOSVS IN AGRO VAPINCENSI.

IAM satis Aonij gelidus me proluit humor
Gurgitis, Ascream laurum satis ore momordi;
Nunc haurire iuuat plenis tua munera labris
Bacche, iuuat duras in pocula mergere curas,
Virgineámque nigris frondem mutare corymbis.
Parcite Castalides abstemia turba puellæ,
Parcite; fraterno misti Latous & Euan
Numine percellunt vates, & vtrúmque bicornis
Parnassi resonant vmbrosa vireta, nec vnquam
Teius ipse pater, Calabri nec ruris alumnus,
Qui miscere suos meruit tibi, Scipio, manes, *Ennius sepultus est in Scipionis monumento viâ Appiâ.*
Ausonius nunquam fidicen nisi feruida multo
Viscera perfusi Bromio tetigere disertæ

Fila sonorà lyræ. Puer ocius ingere mustum
Condriaco feruens quod Sirius vssit in agro,
Ingere quod tosti iactat vindemia Tinni:
O quàm lene fluit cyathis, ô quanta beatum
Gaudia pertentant pectus: Puer adde Lyæum
Quod Frontiniacis expressit vinitor vuis;
Adde quod Idæis aduexit nauis ab oris:
Scilicet aggredior vinosum dicere Fontem,
Quo Vapincus ager, quo gens Alpina superbit:
Ite graues curæ, duri procul ite labores,
Clamosæque fori paulùm secedite lites.
Dum loquor, insanam mentem furor occupat, Euœ,
Parcius attonitum Pater, ô Pater obrue Vatem.
Non ego, lætitiæ dator Euhye, mystica risi
Orgia, non sacram despexi Phallice vannum.
Euœ parce Pater soboles intonsa Tonantis,
Eraphiota, Phanes, Pæan, Dithyrambe, Sabazi;
Seu tu Nyctelius, seu tu Briseus, Osiris,
An Bromius dici mauis, an Iacchus an Euan;
Denique nominibus centum, quæ tradidit olim
Relligiosa tibi diuerso Græcia ritu.
Sic tua flexipedes edera per tempora serpant;
Et mithratus apex sacro tibi vertice surgat;
Sic tibi cingatur villosa nebride pectus;
Vitea pampineis rubeat sic hasta racemis.

Euoe parce tuos auso memorare liquores
Liber, & vnde meri Fons traxerit ille saporem
Dic Pater; an terræ per viscera fusus alumen
Permeat, aut æris massas ferríque fodinas.
Causa latet, causam memora Lenæe latentem.
Hæc quoque pars nostri non aspernanda laboris
Debetur CHRISTINA tibi, cui subdita paret
Magnanimûm genitrix fœcunda Suecia Regum.
Fortè pererratis Insubrum finibus Euan
Gallica pampineo curru vineta petebat;
Dúmque pruinosas Indis conscenderet Alpes
Tigribus, Oenirhoen summis de more vagantem
Montibus, Oenirhoen præstanti corpore Nympham
Vidit & incaluit, blandísque subinde puellam
Vocibus aggressus, Virgo pulcerrima votis
Cede meis, inquit, nec despice numinis ignes.
Non sum plebeio Faunorum sanguine cretus,
Curua licet videas taurinæ cornua fronti;
Sed mihi siderei pater est moderator Olympi,
Qui mare, qui terras obliquo fulmine terret.
Nonne tuas vnquam fando peruenit ad aures
Ereptum Semeles aliquem flagrantis ab aluo,
Insutumque Iouis femori, quem Macris alumnum Macris Bacchi Nutrix.
Euboicis Bacchi de nomine dixit in oris:
Ille ego sum; iunxi primus qui vitibus vlmos,

Laáq; ue calcatis expreßi vina racemis:
Quóue magis credas præcinctos aspice crines,
Aspice palmiteis velatam frondibus hastam.
Ille ego Niliacæ genti vocitatus Osiris,
Edocui terram proscindere primus aratro,
Sparsáque diuiduis committere semina sulcis.
Edocui certo metiri limite cœlum
Primus, & obliquos astrorum noscere cursus.
Primus inexpertum sulcaui nauibus æquor,
Et noua longinquis feci commercia terris.
Quin etiam diuis indixi primus honores,
Primáque sacraui cæsis altaria tauris.
Fortia quis demum non audit facta Lyæi.
Non refero positas deuicto Gange columnas
Orbis ad Eoi metas, æterna triumphi
Signa mei: Thalamos Bacchi ne despice, Virgo,
Inter montiuagas tantùm pulcerrima Nymphas,
Quantùm fluminibus riui, quantúmque frementis
Fluctibus Oceani labentia flumina cedunt.
Est scelus vltorem si nescis temnere Bacchum:
Scilicet iratum me natus Echione sensit;
Odrysij sensit proles insana Dryantis;
Et quæ nocte volant & habent à vespere nomen
Tecta per errantes patulis Mineides alis:
Denique despectum quotquot risere Lyæum.

At simul est placitum nobis, æterna placentes
Laus manet: Hæc rutilo quæ nocte Corona refulget
Lumine, Gnosiacæ capiti detracta puellæ
In decus æternum per me fuit addita cælo.
Tu quoque si votis. Fari pergentis inanes
Amplexus fugiens elusit Nympha, repulsus
Insequitur Liber. Duras volatilla per Alpes
Quà rigidas cautes infuso Pœnus aceto Le Mo Genevr
Ruperat: Inde tuos hyberna Brigantio muros
Præterit, ambrosio quà melleus aëre succus Briançon
Depluit; atque citis linquens Ebroduntia plantis Ambrun
Iugera, Caturigum pingues præteruolat agros: Chorges
Hinc celeri transit Vapinci mœnia cursu, Gap.
Et Venetûm campos, & Montis culta Seleuci, Veynes
Quà rubuit quondam Romano sanguine tellus, Mõsale
Fractus & aduersis cessit Magnentius armis. *Magnentianâ clade nobilis.*
Exin gramineum Virgo progressa per æquor
Constitit, heu nimio defessa labore viarum;
Instat anhelanti pater Euhyus, atque proteruos
Admouet amplexus, speratáque gaudia tentat.
Viribus illa minor Bacchi, succurre precanti
Cynthia, clamauit, victæ succurre puellæ.
Vix ea finierat Nymphe, cum sensit Iacchus
Rorifluæ totos liquescere Virginis artus,
Nec nisi se madidam pro Nymphâ tangere lympham.

Constitit atonitus spectando, qualiter hospes
Qui legit incautus Solymæ fallacia terræ
Mala, simul labris admouit, inania siccos
In cineres abeunt, & fauces puluere complent.
Delusum Bromius sese miratur, & omnes
Coniicit in partes oculos, num fortè patentes
Proripuit sese virgo dilapsa per agros;
Nil nisi rura videt, natumque repente liquorem
Qui sapit ex illo tactum vinosus Iacchum.

Longo ab Hierosoly-mis recessu tristissimus panditur, quem de cælo tactũ testatur humus nigra, & in cinerem soluta. Duo ibi oppida: Sodomum nominatũ alterum, alterum Gomorrhum, apud quæ pomum gignitur, quod habeat speciem licèt maturitatis, mandi tamen non potest: nam fuliginem intrinsecus fauillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel leni tactu pressa fumum exhalat, & fatiscit in vagum puluerem. Solinus cap. 38.

PRÆFATIO
IN SILVAM VI.
DE MANNA BRIGANTIENSE.

EMORATU quoque dignum eſt Manna, quod ex larignis foliis apud Brigantienſes colligitur, in vico præſertim, *d'Arnieu*, quâ vallis Quadracenſis ad occaſum obuerſa eſt. Venit hoc ex aëre ſiderum exortu, præcipuéque ipſo Sirio explendeſcente: Affatim quidem ſi feruentior æſtas fuerit, parcius ſi frigidior. Idque noctibus ſerenis & omni aura quieſcente, quoniam neque in nube, neque in flatu cadunt rores. Hinc obſeruata frugum ſterilitas, quo anno co-

piosius depluit. Colligunt id primâ aurorâ stramineis canistris, exorto enim sole in stillas abit. Mirari verò succurrit vnius laricis frondibus insidere, in illis frigore nocturno contrahi & densari, ex aliis arboribus tametsi picei generis diffluere, & in subjectas herbas humúmque diffundi. Siue id vi quadam occulta vni larici concessum; siue larix densior & humidior est, ideóque rores è cælo cadentes illi magis insident. Nam, vt ait Theophrastus libro de Melle, vbi de arboribus ad humorem illum retinendum aptis differit. Δεῖ δὲ μήτε λελείας εἶναι ξηρὰ, ἵνα μὴ εἰς αὐτὸ ἕλκῃ, μήτε μανὰ; ἵνα μὴ δίῃ. *Oportet autem siccas non esse omnino, ne absorbeant, neque raras, vt transcolent.* Propterea mellcos rores in quercus & tiliæ frondibus præ cæteris inueniri tradit. Apud Calabros & Apulos sola fraxinus & congener ornus inciso cortice Manna illud effundunt, quod in officinis prostat. Aliis etiam in locis ab aliis arboribus excipitur. Vsus eius in medicinâ frequẽs apud Inalpinos. Aluum leniter emollit, maximè prægnantium

mulierum. Contra phthiſin incipientem mirè prodeſt. Tuſſim & anhelitus emendat. Cum ptiſanâ ſanguinem concretum diſcutit ac diſtrahit. Eſt autem larix arbor eximiæ proceritatis, & è quâ trabs Romæ viſa eſt, Tiberij principatu, longa pedes CXX. bipedali craſſitudine æqualis. Quo intelligebatur vix credibilis reliqua altitudo faſtigium ad cacumen æſtimantibus, vt author eſt Plinius, lib. 16. cap. 40. Materies duriſſima, incorrupta vis, emori contumax, quæ tardiſſimè cariem vetuſtatemque ſentit, diutiſſimè pondus ſuſtinere valida. Quod Baptiſta Albertus cum alibi, tum apud Venetias ex vetuſtis fori operibus ſe obſeruaſſe prodidit. Quam ob cauſam operi faciendo cæteris arboribus longè præſtare certum eſt. Vetus eſt opinio laricem non ardere, nec carbonem facere, neque alio modo ignis vi conſumi quàm lapides vt teſtïmonio ſunt Plinius lib. 16. cap. 10. Palladius lib. 10. cap. 15. & ante ipſos Vitruuius lib. 2. cap. 9. qui de caſtello quodam larigno rem ſcitu dignam retulit in hæc

verba. *Diuus Cæsar eum exercitum habuisset circa Alpes, imperauisséique municipiis præstare commeatus, ibique esset castellum, quod vocabatur larignum, tunc qui in eo fuerunt naturali munitione confisi noluerunt imperio parere. Itaque imperator copias iussit admoueri. Erat autem ante eius castelli portam turris ex hac materia, alternis trabibus transuersis, vti pyra, inter se composita altè, vt posset de summo sudibus & lapidibus accedentes repellere; Tunc verò cum animaduersum est alia eos tela, præter sudes, non habere, neque posse longius à muro propter pondus iaculari, imperatum est fasciculos ex virgis alligatos; & faces ardentes ad eam munitionem accedentes mittere. Postquam flamma circa illam materiam virgas comprehendisset, ad cœlum sublata, effecit opinionem, vti videretur iam tota moles concidisse. Cùm autem ea per se extincta esset & requieta, turrísque intacta apparuisset, admirans Cæsar, jussit extra telorum missionem eos circumuallari. Itaque timore coacti oppidani cum se dedidissent, quæsitum vnde essent ea ligna quæ ab igni non læderentur: Tunc ei demonstrauerunt eas arbores, quarum in his lo-*

cis maximæ sunt copiæ, & ideo id castellum Larignum, item materies larigna est appellata. Hæc autem per Padum Rauennam deportatur in Coloniam Fanestri, Pisauri, Anconæ, reliquisq; quæ sũt in eâ regione, municipiis præbetur, cuius materiei si esset facultas apportationibus ad vrbem, maximæ haberentur in ædificiis vtilitatis: Et si non in omnibus, certè tabulæ in subgrundiis, circum insulas si essent ex eâ collocatæ, ab traiectionibus incendiorum ædificia periculo liberarentur, quod eæ nec flammam, nec carbonẽ possent recipere, nec facere per se. Sed falsam esse persuasionem illam constat ex eo, quod apud Rhætos & Vallesianos quibusdam in locis non alia ligna in vsum foci adhibentur; Alicubi etiam, tum in agro Brixiensi plurimum larigni carbonis vsum excoquendis ferri venis obseruauimus. Flammam tamen ita concipit, vt videatur dedignari, ac velle à se discutere; quod certè mirum videri debet; cum larix in earum arborum numero censeatur, quæ resinam fundunt, plurimúmque ex se oleagineam substantiam emittunt. Nam præcipua

laus est larignæ resinæ, quæ vulnerato cortice melleo effluit colore. Terebinthinam falsò vocant: Eaque nostrates, vt vernaculo remedio, non tantum ad vulnera & exteriora corporis vitia vtuntur, sed etiam aduersus internos morbos eandem non infeliciter deglutiunt. Fungus præterea qui in larice nascitur frequentissimi vsus est in purgando cerebro. Agaricon Medici nominant. Et hæc quidem arbor Gallicè *Melese* dicitur, Celticâ ni fallor appellatione. Cæterum Brigantio vetus est oppidum Delphinatus in Gallico Alpium Cottiarum latere, dictum Straboni βριγάντιοι κώμη *Brigantium vicus.* Iuliano βριγάντια. Ammiano *Virgantia castellum.* Hodiè *Briançon.* Quod perperam Graiis Alpibus Ptolemæus tribuit. Alpes enim Graiæ Sapaudicæ ditionis sunt vt alibi diximus, vbi mons diui Bernardi minor, qui antiquitus summa Alpe Graia, & antiquissimè Cremonis iugum dicebatur, vbi præterea Centrones & ipsorum Forum Claudij, vulgò *Moustier en Tarantaise*;

Nos tremuli fontes, ignotaque nomina magnis
Vatibus, & gracili deductum carmen auena
Nos indicta iuuant patria miracula terra,
Quæ tenui ludat calamo sub tegmine fagi
Tityrus, assurgant Dryades, tenerique iuuencæ
Graminis immemores arrectis auribus adstent.
Incipe Calliope dum mollior aura susurrat.
Amphytrioniades prisco si creditur æuo,
Alpibus euictis, longoque labore viarum
Fessus arenosas Isaræ consedit ad vndas,
Vastáque tranquillo porrexit membra sopori.
Indigenæ medium ludebant forte per amnem,
Grataque mille modis fallebant otia Nymphæ;
Nunc vario clarum mulcentes aera cantu;
Nunc madidos leni siccantes sole capillos,
Dum tepidas halat per inane fauonius auras;
Nunc iuuat vndantes implere liquoribus vrnas,
Nunc alto lubet impletas effundere lapsu,
Vnde fluit celeri violentius agmine flumen:
Hæc secat alternis impulsa fluenta lacertis,
Aut leuibus torquet vestigia lubrica plantis;
Desilit illa petens imum thalamosque repostos,
Tum resilit; niueo fusus de pectore candor
Emicat, & tremulæ fluitant super amne papillæ;
Altera pube tenus liquentibus enatat vndis,

Candentemq; ſinum, candentia brachia monſtrat;
Omnibus eſt ætas eadem, decor omnibus idem.
Vtque vident latè fuſis Heroa iacentem
Artubus, & toto proflantem pectore ſomnum,
Hirſutaſque genas, denſiſque rigentia villis
Brachia, nodoſam clauam, tegmenque leonis,
Ingeminant lætum ſummo de gurgite riſum,
Totaque virgineis immurmurat vnda cachinnis:
Excitus interea viſas Tirynthius ardet
Naiadas, & totis ſubitum bibit oſsibus ignem:
Nec mora, depoſito præceps velamine fluctus
Inſilit, attonitæ labuntur in abdita Nymphæ;
Pars Saſſenagiæ curſu petit ardua rupis,
Pars Dryadum quærit latebras tutoſque receſſus;
Ipſe diu vano fruſtratus gaudia tactu
Implicitam mediis Heros intercipit vndis
Chlorin, & abducta potitur florente iuuenta,
Dum procul objecta clamant è rupe ſorores,
Stagnanteſque genas lacrymis rorantibus implent;
Quæ ſimul agreſtes vultu labuntur in herbas
Punicei fiunt, res viſu mira, lapilli,
Queis ea vis totum latè celebrata per orbem
Manſit, vt inſerti laſis medeantur ocellis,
Gemmea nec quicquam pretioſius India mittat.
Poſt vbi ſe nouies complerunt cornua lunæ.

In Saſſenagia rupe lapilli quidam punicei effodiũtur ad purgãdos oculos efficaciſſimi, quos ideo pretioſos appellant.

LARIX
SIVE
MANNA BRIGANTIENSE.

RGONE carminibus neglecta silebere nôstris
Pulcra Larix, dio quæ cæli munère felix
Spargeris ambrosiâ gemmantes grandine frondes.
Manna vocant, almi Syrio de nomine roris,
Quo Deus Isacidas Sinæis pauit in agris.
Aurea seu tenuem despumant astra saliuam:
Seu rapidum sudat cælum, seu liquitur aër Siue ille est cæli
In succum, gelidæ concretum frigore noctis: sudor, siue quædam
Seu vapor, hoc propius vero, sublatus ad auras, siderum saliua, si-
Versatúsque diu, multûmque recoctus ab igni ue purgâ-
Solis in Alpinæ sudis conuallibus oræ, tis se aë-
Sensit vt infensum media sub nocte rigorem, ris succus. Plinius li.
Dum placidi longùm fecere silentia venti, 11. cap. 12.

Contrahitur ſenſim, donec graue pondus ab alto
Decidit, & crebrâ diſtendit grandine frondes:
Auxilium cælo miſſum languentibus ægris.
Colligit arbuteis quod ſedula turba caniſtris,
Ante ſerenatas radiis quàm ſparſerit Alpes
Lucifer, & tardus flectat ſua plauſtra Bootes:
Scilicet elatis efflant vbi naribus almam
Solis equi lucem, nocturnáque frigora cedunt
Ignibus Eois, melliti protinus orbes
In riguas abeunt ſtillas, fluidúmque liquorem.
Cur tamen vna Larix placuit cæleſtibus, vnā
Perpluit æſtiuâ nox intempeſta pruinâ.
An piceæ denſus frondi magis inſidet humor;
An trahit aërium larici vis inſita rorem.
Muſæ noſter amor paulùm ſecedite priſcâ
Phocide, quâ medius terræ Parnaſſus ad auras
Surgit, & auratis geminum caput inſerit aſtris;
Ignarúmque viæ per inhoſpita ducite Vatem
Saxa, per Alpinos ſaltus Dryadúmque receſſus,
Quà ſacram Laricem nitidi ſparſere corymbi.
Hoc etiam carmen gentis Regina Sueca
Accipe, magnanimam nec ſi te ſuſpicit orbis,
Si volat externas latè tua fama per oras,
Spernere debueris noſtras CHRISTINA Camœ-
nas.
Incipe; dicamus nulli memorata priorum

Quæ modo sidereis frondescit in Alpibus arbor,
Olim virgo fuit, celeris, mirabile dictu,
Fida comes Triuiæ, quâ non pede contigit Alpes
Gratior vlla Deæ; Laricem dixere sorores.
Nunc illi pharetrã, roseos nunc Diua cothurnos,
Nunc aurata dabat lato venabula ferro;
Retia nunc maculis distincta, plagásq; rubentes.
Forte canem dederat, quo non audentior alter
Rumpere fulmineis immanes dentibus apros:
Cúmque daret, nostri Nymphe dulcissima, dixit,
Pignus amoris habe maculoso Lælapa tergo.
Aspice quam toto procerus corpore præstet;
Quam sublime caput, viuacia lumina, torui
Obtutus, patulis è naribus ardor anhelans;
Quàm facies atrox, ingentes oris hiatus;
Quam graciles pendẽt longis ceruicibus aures;
Aspice quàm pingues lumbi, suppressior aluus;
Vt caua diductis succedant ilia costis, Signa canis generosi.
Cruráque promineant siccis nodosa lacertis.
Nympha refert, tãto meritas pro munere laudes
Non opis est nostra tibi reddere summa Dearum,
Quæ noctu reparas absentis lumina fratris
Irradians tacitas alternâ lampade terras.
Haud ego nunc metuam fido cum Lælape sæuos
Exagitare sues, vrsósque lacessere ferro.

Hic mihi solus erit cordi, mea sola voluptas,
Quem cum Parca ferox immiti funere merget,
Me quoque Parca ferox immiti funere mergat.
Audiit ex imo votum feralis Auerno
Atropos, atque ratam sanxit fere liuida vocem.
Rem probat euentus; fatalem discite casum.
Fortè Larix duro venatu fessa iacebat
Montis in abrupti dorso, flantísque fauoni
Frigora captabat niueos nudata lacertos;
Dúmque superfusi mulceret Lælapis armos,
Interdúmque rubens afferret ad oscula rostrum,
Vidit ab aërio Cyllenius æquore Nympham,
Cum Iouis aerias ferret mandata per auras;
Vidit & extemplo Caducifer æthere lapsus
Aggreditur Nympham, totúmq; resoluit amœni
Eloquij flumen, quo Diuûm detinet aures.
O nimium felix, quem tu dignaberis, inquit,
Fœdere conjugij, Virgo formosa beato
Digna Dei thalamo, ni tu, reor, vna Dearum
Mortali superum velasti numen amictu.
Virgineo certè posses Dictynna videri
Ore; coruscantem radiis si fulgida frontem
Cornua diuiderent, posses Tritonia Pallas,
Si lauam tegeret clypeus, caput ænea cassis,
Et flauo rutila tremerent in vertice crista.

Plura locuturum mediis euanida siluis
Liquit Atlantiaden Virgo; pudor addidit alas.
Constitit ille dolens illusum numen, & irâ
Percitus: Ergo mihi nil lactea copia fundi,
Nil iuuenilis, ait, facies, nil denique numen
Profuit; vltorem discerptus sentiat aprum,
Qui modo mulcētis meruit canis oscula Nymphae;
Annon saeuus aper vindex Mauortis Adonin
Delitias Veneris fregit; num spreta ferocem
Intulit Oenaeis aprum Latonia campis.
Haec ait, & dicto citius per opaca ferarum
Lustra, per vmbrosas valles, saltúsq; profundos
Sus immissa ruit, qualem Neptunia proles
Theseus, Isthmiacae fudit Cromyonis in agro;
Aut Erymanthaeis qualem prostrauit in aruis
Amphitryoniadae virtus, cum percita Iuno
Inuisum premeret variis Heroa periclis.
Illa Brigantino latè grassatur in agro
Sanguineis ardens oculis, immania furuis
Terga rigent setis, qualem gerit asper echinus
Telorum segetem, vel qualibus horrida visu
Armatur iaculis histrix; nunc feruida curuos
Dentibus exacuit dentes & vulnerat auras;
Nunc fricat annoso durandas stipite costas;
Nunc pedibus terram subigit, seséque lacessit.

Ac velut insano commotus murmure turbo
Pulvereo crebros alternat in aëre giros
Depopulatus opes, & amœni ruris honores;
Strata sub arboribus, visu miserabile, quassis
Poma iacent, strata segetes, labor irritus anni,
Spésque iacent hominum; vulsa radicibus imis
Dant sonitũ latè quercus, nemus omne remugit,
Vndique turbatur campis, iuga soluit arator,
Cogit oues trepidus Coridon in valle reductâ,
Tesqua feræ subeunt ingentibus obsita dumis,
Vsque adeo totos subitus pauor occupat agros.
Sic aper Alpinus sæuit; quacunque minaces
Præcipitat gressus, longè propulsa fragorem
Silua dat, excelsæ pinus sternuntur & orni,
Attonitæque feræ latebris glomerantur, & ipsi
Extimuere sues fraterni vulnera dentis.
Hunc tamẽ adpetiit crebris animosus aprorum
Exuuiis Lælaps & largâ strage ferarum.
Aspera viuaces inter se prælia miscent,
Ancipitíque diu fato concurritur, ambos
Igneus ardor agit, saniè permista subacto
Spuma solo fluitat limosæ more paludis;
Alter ab alterius percussus dente laborat.
Tandem lethifero laceratus vulnere Lælaps
Concidit, & fremitu victrix fera terruit Alpes,

Quis superare queat vim numinis; Ilia ducit,
Séque suo moriens Lalaps in sanguine versat.
Silua locum signat, quem nō leuis aura susurro,
Non volucres mulcent cantu, circumuolat vnus
Carmine ferali bubo, non melleus humor
Aëris irrorat, tristi pecus abstinet herbâ,
Ingratam Satyri fugiunt & Oreades vmbram.
At subitò Lalaps hirtum, quis credere possit,
Vertitur in fruticem, quem docta cynorrhodon
Hellas
Hinc vocat: Ille memor soliti per deuia moris
Arua, per horrentes dumos frondentia spargit
Brachia, sanguineis vnci cum dentibus vngues
In spinas abeunt etiamnum sanguine tinctas.
Hinc etiam tetros certo medicamine fertur
Persanare canum morsus, quos dira per æstum
Exagitat rabies atróque subinde veneno
Polluit horrentes inuisi fluminis haustum.
Nec minus & canibus perhibent afferre medelā.
Si qua fides arti, radicem contere saxo,
Et liquidi viuâ contusam fluminis vndâ
Prolue, tum lino colata pocula prabe,
Abstuleris tanti causam stimulúmque doloris;
Sic mens prima cani, sic pristina sensa redibūt,
Illéque mitescens vultus agnoscet heriles.

Cynorrhodos siue rosa siluestris rabidi canis morsibus medetur, quā de re luculentam historiā narrat Plinius lib. 25. cap. 3. Medetus item canibus ipsis.

Interea surdas inconsolabilis Alpes
Vocibus incendit, largóque madentia fletu
Irrigat ora Larix, donec confecta dolore
Obriguit trunco similis, jussúque Dianæ
Radices pedibus sensim crevere, capilli
In frondes abeunt, in longos brachia ramos,
Laricis cortex interior sub rubet. *Sanguis in humorem, quò nunc quoque purpurat arbor:*
Vnáque sudanti stillantes aëre guttas
Larix flammam dedignatur. *Excipit æternum lacrymis testata dolorem:*
Quæq; prius flāmas Veneris pudibunda repressit,
Fertur inoffensum flammis opponere truncum:
Resina larigna. *Præterea læso gracilis de cortice succus*
Profluit, indicium luctus, resina vocatur,
Quâ non vtilior medicos emanat ad vsus;
Et qui mellifluâ succrescit in arbore fungus,
Agaricon fungi more nascitur in larice. *Agaricon dicunt, trunci dat signa dolentis.*
Insuper ingenitum silvarum servat amorem,
Nec nisi sidereis adolescit in Alpibus arbor,
Atque Larix memori vocitatur vt ante colono.

DE BARBERO.

EX HISTORIA ANTONIANA AYMARI Falconis, parte 2. cap. 23.

MIRVM etiam est quod in Valle, quæ Aurea dicitur, Barberus fluuius tristibus duntaxat atq; infelicibus annis temporibúsque decurrens futurorum malorum est prenuncius, & quantò magis auctus, majoribúsq; aquarum incrementis exuberans cernitur, tantò luctuosiorem miseris mortalibus successum denunciat atque portendit. Et in ipsa aquarum scaturigine exortúque fluminis terra cum ebullientibus vndis glomeratos pisces magnâ intuentium admiratione eructat euomitque.

BARBERVS

FONS IN AGRO DELPHINATVM Allobrogum Viennensi.

AONIOS iterum lucos, vatúmque recessus
Pandite Pierides, patrius sibi debita poscit
Carmina Barberus, sed quæ legat vnica Magni
Gustaui soboles: Cui non fauet ipsa, Camœnis
Creditur auersis natus, Phœbóque sinistro.
Ne Dea ne pigeat toties in vota vocari,
Nil CHRISTINA tui sacrâ sine numinis aurâ
Fas audere mihi; nostros ne despice cantus;
Pastoris querulam ne dedignare cicutam.
Fertur & ipse boues olim pauisse Pheræas
Phœbus, Hyperboreum qui nunc migrauit ad axem
Te duce, posthabitis frondosæ saltibus Ascræ.
Nunc age, Barberi fatum dicamus, & Idæ
In volucrem versæ, versi pastoris in vndam.
Quà Rhodanus crebro se vortice torquet & vdus

Limes ab Allobrogum disterminat Heluia campis
Iugera, ſpicifero ſe porrigit æquore Vallis
Aurea. Sic veteres appellauere, quod auro
Concolor vberibus meſſis flaueſcit ariſtis,
Nec magis Enna ſuas fruges, aut pinguia iactant
Gargara. Contiguas Barberus & Ida feruntur
Hîc habuiſſe domos, lactentes illa capellas,
Alter oues paſcens, annis florentibus ambo,
Ingenuis ambo natalibus; Ida puellas,
Barberus pueros formâ vincebat, & Idam
Saucius ardebat paſtor, paſtoris amorem
Aſpera temnebat Virgo, nec in ore perennes
Fletus, & aſſiduæ per deuia rura querelæ
Frangere ſæuitiam duræ potuere puellæ.
Forte ſub aëriæ frondoſo tegmine fagi
Ida leui tenuem deducens pollice lanam
Frondea paſcebat circum virgulta capellas:
Dûmque ſuſurrantes mulceret cantibus auras,
Ecce per aduerſas corylos, viridéſque geniſtas
Improuiſus adeſt paſtor, lectóſque puellæ
Coniicit in gremium ceraſo de præcoce fructus:
Illa ſimul vidit, ſimul euolat ocior euro,
Qualis anhela fugit viſo cane ceruâ per atri

La Valoire, quam aliqui dictam volunt ab Auro fonte vallem interluente.

Secretos nemoris ſaltus, leuibúſque ſequentes
Præuertit pedibus ventos, latebráſque requirit.
Has tum mœſtus amans querulo dedit ore loquelas.
Quò teneris properas dumeta per hiſpida plantis,
Ida, nec heu tangunt te noſtri pectoris æſtus,
Sim licet ore nitens, & puberis integer æui,
Nec tuus ille mihi vultu ſe præferat Alcon,
Si non decipior fallacis imagine riui:
Nec mihi ſe quiſquam noſtris committat in oris,
Seu libet alternis Rhodanum tranare lacertis,
Seu leuiore iuuat campum tranſmittere plãtâ,
Siue grauem malim iactare per aëra diſcum.
Me tamen Ida fugis, nec tu mea carmina curas,
Carmina, quæ lætis ipſæ mirantur in agris
Oblitæ cityſum vaccæ, virgulta capellæ.
Altera maturis flauet iam meſſibus æſtas,
Altera ceſſit hyems, cum me ſine fine querentem
O vitrei fontes & roſcida prata videtis,
Nec tamen intereà querulo mihi ferre medelam
O vitrei fontes & roſcida prata valetis.
Daphnis amat Phyllin, redamat quoque Daphnida Phyllis,
Vtque Dryops Chlorin, Dryopem quoque ſedula Chloris

Deperit; vna meos heu despicis Ida furores,
Vna meos spernis thalamos, dum sperno tuarum
Oblatos comitum thalamos; num candida Cydno,
Fusca Larix, diues Lepidina, proterua Dione
Ad mea continuis spirant connubia votis:
Sed procul este Larix, Cydno, Lepidina, Dione,
Pulcrior Ida suis totum me cepit ocellis,
Me niueo cepit gremio, roseísque labellis.
Ah potius du â nascentur in ilice ficus,
Et dulci fragiles stillabunt melle genistæ;
Natiuas potius viridis feret esculus vuas,
Crudáque maturis præstabunt sorba volemis,
Quam nostris alius deflagret in ossibus ignis.
Aspice quam molles patulum nemus explicat vmbras,
Ipsa Pales herbas pecori, lac sufficit agnis;
Nec tamen illa magis sine te mihi læta videntur,
Quam cũ tristis hyems agros aquilonibus vrit.
Hei mihi quid centum prosunt in ouilibus agni,
Quid totidem niueo præstantes corpore matres,
Quid numerosa pyrus, quid vitis amœna sub vlmo,
Si tibi despicior, si me fugis Ida sequentem:
Ah pereant ipsis teneri cum matribus agni,

Hirſutúſque meo regnet paliurus in agro,
Tu modo me poſthac non auerſeris amantem.
Non tibi prætulerim pecoris quodcunque feraces
Allobrogum campos, aut Heluia pabula tondet;
Nō diti Rhodanus quas aduehit æquore merces.
Hei mihi quod nullâ conceptum corde dolorem:
Vi ſuperare queo, nullis depellere ſuccis;
Vtque furit denſis admotus vepribus ignis,
Stridentéſque vorant incendia feruida ruſcos;
Sic me ſæuus amor cæco depaſcitur igni.
Longinquas profugus terras orbemque remotum
Quærere ſollicitor, patrióſque relinquere fines;
Fors meus externis ardor miteſcet in oris,
Noſtráque fors alio ſuſpiria ſole tepebunt.
Sed quid ego vanas ad ſidera fundo loquelas;
Quò me cunque furor ducet, puer ille ſequetur,
Qui mea feruenti præſens face viſcera torret:
Vitatur nimium frigus, vitatur & æſtus;
Non vitatur Amor. Strictone flagrantia ferro
Ilia tranſadigam, quò ſcilicet effluat imis.
Qui me torquet amor fuſo cum ſanguine venis:
An me præcipitem potius ſpumantis in imas
Demittam Rhodani latebras, quò largior hau-
ſtus
Fluminis extinguat noſtras in pectore flammas.

Vos mihi vos obitum facilem præstabitis vdæ
Naiades, & molli dabitis succedere ripæ:
Prouidus hunc olim summâ de puppe magister
Aduertens scopulũ, dextram flectamus in oram,
Inquiet, ô socij, locus est infamis acerbo
Funere Barberi, procul hinc impellite remos.
Irrigui fontes herbosáque prata valete,
Vósque mei testes ardoris viuite siluæ:
Non ego vos posthac Idam resonare docebo:
Viuite lanigeris blandi cum matribus agni;
Non ego vos posthac vlmi frondentis in vmbrâ
Prospiciam teneri carpentes graminis herbam.
Tityre, Mopse, Lycon, Dorila, Narcisse, Phileta,
Quos Amor imperio nondum parere coegit,
Discite crudelem pueri vitare puellam.
Quid moror infelix? num se via plurima lethi
Pandit, & innumeros Charon excepit amantes.
Quid moror heu? stricto præcordia figere ferro,
Infestámque meo præstat conspergere fagum
Sanguine, quæ dulces Idæ modò præbuit vmbras.
Hoc precor, hoc vnum misero concedite Diui,
Scilicet incolumem quantùm me despicit Idæ,
Tantùm me, Superi, tantùm suspiret ademptũ.
Hæc ait, extremas firmarunt Numina voces;
Nec mora deprompto scrutatur viscera cultro;

Inde per attonitos, visu mirabile, campos
Limpida purpureo pro sanguine lympha cucurrit,
Totus & irriguum mutato corpore pastor
Soluitur in fontem, flauâ qui mobilis vndâ
Seruat adhuc priscum nomen, veteremque figuram;
Et mentem recolens æquum se præbet auaris
Agricolûm votis & vates optimus audit.
Scilicet indomito præceps vbi gurgite riuus
Turget, & effrænis tardas impellit arenas,
Infelix lolium fallacia iugera latè
Occupat, & steriles vrit paliurus aristas;
Ast vbi suppressis vndarum faucibus ares,
Nubilibúsque premi gaudes Barbere puellis,
Luxuriant vltro segetes, & curua laborant
Ilia messorum; depressaque pondere nutant
Horrea; Tunc videas innectere serta puellas
Crinibus, & festas agitare per arua choreas.
Quis dolor ô siluæ, quæ vos ô rura tenebat
Mæstities, quanto squalebant omnia luctu,
Pronus vt incubuit ferro Barberus, & vdam
Fecit humum, subitò riguã resolutus in vndam:
Nullum tristitiâ teneram pecus attigit herbam,
Aut libauit aquæ laticem; fleuisse feruntur

Indi-

Indigenæ Fauni, Dryades fleuiſtis, & Idam
Crudelem nimium, crudelia fata vocaſtis.
Ida ſimul fato mutatum vidit amantem,
Et querulum medios fontem manare per agros
Qui modò paſtor erat, ſenſit molleſcere pectus,
Effuſáſque tuis lacrymas Barbere fluentis
Miſcuit, vnde ferunt ipſum caluiſſe liquorem:
Et quæ viſa fuit duris prius edita ſaxis,
Nunc lacerata comas extinctũ luget amantem,
Flebilibúſque leues incendit vocibus auras;
Qualis in Aonio bacchatur concita Mænas
Vertice: Barberum ſonat vndique ſilua, gementes,
Barberum pecudes, Barberum mœſta reclamant
Paſcua; reſponſant è vallibus antra, ſed Euro
Surdior ille, vago per gramina gurgite ſerpit.
Cælicolis tandem miſerantibus Ida canoram
Vertitur in volucrem: primæ quæ conſcia formæ
Nunc quoque paſtores armentáque nota frequentat
(Bergeram patrio dixerunt nomine Galli.) Gallicè *la Bergere.* Item *Bau sequenã.*
Barberíque memor ſolitas circumuolat vndas.
Quin etiam comites quâ vicerat ante puellas
Mobilitate vigens, caudam ſine fine trementem
Motat, & Auſoniis hinc Motacilla vocatur.

Græcis ἴυγξ dicitur quâ mulieres in cantatrices vti solent ad amorem concilian dum. Tzetzes in Lycophronem.

Quódque magis mirum, flammis ardentibus vstam
Illice vi duras perhibent mollire puellas;
Nec magis hippomanes sanos auertere sensus
Creditur, & lentum magico dare pectus amori.
Claudite Castalios Musæ iam claudite saltus.
Hic labor extremus, nostris hic terminus ausis;
Plura nec ipse Pater nobis concessit Apollo.
O tibi si nostræ placeant CHRISTINA Camœnæ.
Aërias feriam sublimi vertice nubes.
Hæc ego siluestri ludebam lentus in vmbrâ;
Quà celer Allobroges Isara secat alueus agros,
Voræisque rubens in collibus vritur Euan.
Dum fora iustitio cessarent clausa trimestri,
Colligeretque suas cantando vinitor vuas.
Scilicet infracti nobis hæc otia fecit
LESDIGVERI solers animus, regníque procellis

Anno scilicet 1649.

Inconcussa fides, longè dum martius horror
Intonat, & Francos lacerat discordia ciues,
Tisiphone stygium latè quatiente flagellum.
Vna foues almam tellus Delphinia pacem.
Heu quantum potuit mauortia Gallia, quantum
Sanguinis Hesperij fundi, quantúmque parari

Hostibus excidÿ, si mens non læua fuisset,
Nec tua vertisses demens in viscera dextram:
Quâ toties animosus Iber, totiésque Britannus
Procubuit. Damnum quod nulla resarciet ætas.
Sic placitum Superis, ne Francica lilia totam,
Proh dolor, Europam stabili ditione tenerent.

DIONYSIVS SALVAGNIVS BOESSIVS.

